

บทที่ 5

จิตวิญญาณกับความเสื่อมของระบอบการปกครอง

บทสนทนา The Republic เล่มที่แปด เพลโตให้โสเครตีสเริ่มต้นการสนทนากับเกลาคอน (Glaucou) และ อะโดมานตัส (Adeimantus) ถึงระบอบการปกครองจำนวนห้ารูปแบบ มีใจความสำคัญของเนื้อหาอยู่ที่ว่า ระบอบการปกครองได้ทำหน้าที่ทั้งในแบบสะท้อนให้เรามองเห็นรูปแบบของจิตวิญญาณผู้คน แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นมันถูกกำหนดโดยลักษณะนิสัยบุคลิกและจิตวิญญาณของผู้คนที่อยู่อาศัยในระบอบการปกครองนั้นๆว่า

โสเครตีส : ‘ถ้าอย่างนั้นท่านก็รู้แล้วใช่ไหมว่าผู้คนมีอยู่หลายแบบ เฉกเช่นเดียวกับระบบการปกครองได้มีอยู่หลายแบบ หรือท่านคิดว่าระบอบการปกครองจะเกิดมาจากต้นโอ๊กหรือก้อนหินมิได้เกิดมาจากลักษณะของผู้ที่เป็นพลเมือง ซึ่งเมื่อมีน้ำหนักไปข้างใดก็จะลากเอาสิ่งอื่นๆให้เป็นอย่างนั้นตามไปด้วย’¹⁰⁶

องค์ประกอบจิตวิญญาณของมนุษย์ เหมือนกับองค์ประกอบของนครรัฐ กล่าวคือจิตมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยส่วนต่างๆสามส่วนหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ‘ไตรลักษณ์จิต’ (tri-partite soul) อันประกอบด้วยส่วนของเหตุผลหรือสติปัญญา (reason or wisdom) ต่อมาคือส่วนของความกล้าหาญ (thymos or spiritedness) และสุดท้ายคือส่วนของความอยากปรารถนา (eros or appetitive, desire) ขณะที่ฝ่ายนครรัฐเองประกอบขึ้นด้วยชนชั้นสามชนชั้น ได้แก่ชนชั้นปกครอง (class of rulers) ชนชั้นนักรบ (class of auxiliaries) และชนชั้นล่าง มีสมาชิกประกอบด้วยพ่อค้า เกษตรกร และช่างฝีมือ ต่อมาเพลโตได้อธิบายรูปแบบและลักษณะของระบอบการปกครอง เป็นสิ่งสะท้อนให้

¹⁰⁶Plato. The Republic : 544e. ...are you aware that for individuals also there must be necessarily be as many kinds of character as there are kinds of regime? Or do you think that regimes somehow come into being ‘from oak or stone?’ Isn’t it rather from the characters of people in the city, which tip the scale, as it were, taking the rest with them?’

เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันของส่วนประกอบทั้งสามของจิตวิญญาณ หากกล่าวในภาษาของการศึกษาปรัชญาการเมืองก็คือ ‘นครรัฐคือจิตวิญญาณที่ขยายใหญ่’ (polis as a soul writ large)¹⁰⁷

สำหรับจิตวิญญาณ (soul) ที่มีความเป็นเอกภาพ มีความสมดุล ความยุติธรรมและความสงบสุขนั้น เกิดมาจากการที่จิตวิญญาณของมนุษย์ในส่วนที่เป็นเหตุผลหรือสติปัญญา (reason or wisdom) ได้ปกครองหรือมีอำนาจเหนือจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญ หรือไม่ก็สามารถดึงเอาส่วนที่เป็นความกล้าหาญเข้ามาร่วมเป็นพันธมิตรและทำการปกครอง ควบคุมจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความอยากปรารถนา (desires) เอาไว้ได้ ในขณะที่ระบอบการปกครองที่ดี มีความเป็นเอกภาพรวมไปถึงมีความยุติธรรม ก็คือระบอบการปกครองอันปรากฏอยู่ในลักษณะของการที่สมาชิกแต่ละคนลงมือทำหน้าที่เฉพาะของตัวเอง (one man, one art) ที่ได้รับมอบหมายโดยพิจารณาจากความถนัดตามธรรมชาติ (natural inclination) ได้อย่างเหมาะสม (proper function) โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือก้าวกายหน้าที่เฉพาะของผู้อื่น

ความสัมพันธ์อันดำรงอยู่บนฐานของแต่ละคนก็ต่างทำหน้าที่ที่ตัวเองมีความถนัด นำไปสู่การสนับสนุนและอนุญาตให้บุคคลผู้มีเหตุผล ความรู้และสติปัญญาได้ก้าวขึ้นมาเป็นชนชั้นผู้ปกครอง (ruling class) ขณะเดียวกันในส่วนของบุคคลผู้มีความกล้าหาญ ถูกจัดให้อยู่ในชนชั้นนักรบ (auxiliaries) ได้เข้ามาร่วมมือเป็นพันธมิตรกับชนชั้นผู้ปกครอง ทำหน้าที่เป็นมือไม้ให้กับกลุ่มผู้ปกครอง ปกครองควบคุมดูแลชนชั้นล่าง อันมีสมาชิกประกอบด้วยเกษตรกร พ่อค้าและช่างฝีมือ ซึ่งเพลโตอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นทั้งสามเอาไว้ว่า ‘ถ้าจิตวิญญาณทั้งหมด เดินตามส่วนที่เป็นเหตุผลหรือปัญญาแล้ว ผลลัพธ์ของมันก็คือจิตวิญญาณแต่ละส่วนได้ทำหน้าที่ของตัวเองได้ ความยุติธรรมกับสังคมการเมืองก็จะบังเกิดขึ้น’¹⁰⁸ ในทางตรงกันข้ามจิตวิญญาณหรือระบอบการปกครอง ที่ไม่ได้ดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะที่ได้กล่าวมานั้น จะสร้างความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงในระบอบการปกครองตามมา หรือในอีกความหมายหนึ่งนั้นเพลโตต้องการที่จะสถาปนาสิ่งที่เรียกว่า ‘การเมืองของจิตวิญญาณ’ (politics of soul) ขึ้นมา โดยที่เอกภาพ ความประสานสอดคล้องและความสงบสุขที่จะอุบัติขึ้นกับจิตวิญญาณของมนุษย์ได้นั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากการปกครองโดยการแบ่งลำดับชั้น (hierarchy) ดำเนินอยู่ในลักษณะของการอนุญาตให้จิตวิญญาณฝ่ายที่

¹⁰⁷Plato. The Republic : 368d-369a, 435a-e.

¹⁰⁸Plato. The Republic :587a.

ต่ำกว่า (lower parts) จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและการปกครองของจิตวิญญาณฝ่ายที่สูงกว่า (higher parts)¹⁰⁹

ความเชื่อมโยงระหว่างระบอบการปกครองกับจิตวิญญาณ เป็นสิ่งซึ่งสามารถมองเห็นได้จากการที่เพลโตวิเคราะห์ถึงความเสื่อมของระบอบการปกครอง ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบสมบูรณ์ที่มีนักปรัชญาหรือราชาปราชญ์เป็นผู้ปกครอง (philosopher-king) ถอยลงไปสู่การปกครองในระบอบพลาธิปไตย (timocracy) ระบอบคณาธิปไตย (oligarchy) ระบอบประชาธิปไตย (democracy) และสิ้นสุดลงที่ระบอบทรราชย์ (tyranny) ในฐานะระบอบการปกครองที่เพลโตพิจารณาตัดสินว่าเป็นระบอบการปกครองที่เลวร้ายที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าจิตวิญญาณของมนุษย์เฉพะอย่างยิ่งกับตัวผู้นำ ผู้ปกครองโดนควบคุม (control) และถูกครอบงำ (dominate) ในลักษณะที่ค่อนข้างจะเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจากความปรารถนาอันมีขอบเขตและไม่จำเป็น (blind and unnecessary desires) ในขณะที่ต้นเหตุของความเปลี่ยนแปลงภายใต้ระบอบการปกครองต่างๆของเพลโตได้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบว่า ไม่แตกต่างไปจากจิตวิญญาณของมนุษย์ (soul) เกิดสูญเสียความสมดุล ความประสานสอดคล้อง ความเป็นเอกภาพ แปลงสภาพกลายมาเป็นจิตวิญญาณที่ไร้ระเบียบเนื่องมาจากส่วน (part) ที่เป็นเหตุผลและสติปัญญา (reason and wisdom) ค่อยๆโดนส่วนที่เป็นความกล้าหาญ

¹⁰⁹ ลีโอ สตราสส์ (Leo Strauss) (1989:206-217) อธิบายการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบการปกครองที่ด้อยกว่า มีความเลวร้ายกว่า (worse regimes) มีสาเหตุมาจากตัวผู้ปกครองที่ไม่สามารถควบคุมตัวเองภายใต้กฎระเบียบและแบบแผนที่ได้สืบทอดกันมา (self-restraint) อย่างเช่นความสง่างามของผู้นำในระบอบพลาธิปไตย ดำเนินอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย ความจำเป็น (necessity) ในด้านชื่อเสียงศักดิ์ศรีและเกียรติยศ (honour) ส่วนระบอบทรราชย์เกิดขึ้นจากผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมตัวเองและเป็นเจ้านายของตัวเอง ได้พ่ายแพ้ตจจิตวิญญาณอยู่ภายใต้การควบคุมของกิเลสตัณหาโดยสิ้นเชิง ในทำนองเดียวกันทางด้านนักปรัชญาการเมืองอย่างอัลเลน บลูม (Allan Bloom) (1991: 412-426) ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาความเสื่อมของระบอบการปกครองมาจากการที่จิตวิญญาณในส่วนซึ่งเป็นความปรารถนา (desires) ค่อยๆเพิ่มปริมาณมากขึ้น ส่วนทางด้านแมรี นิโคลส์ (Mary Nichols) (1987: 125-137) พิจารณาประเด็นความเสื่อมเกิดมาจากความต้องการที่จะแสวงหาและครอบครองทรัพย์สินส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวของผู้ปกครองเอง (private desires) ในประเด็นดังกล่าวอเวอโรส (Averroes) (1974:104-105) นักปรัชญาชาวอาหรับในศตวรรษที่ 12 ตีความ The Republic ปรากฏอยู่ใน The Third Treatise อธิบายระบอบการปกครองด้วยการนำมาอุปมาเกี่ยวกับเรื่องของสี (color) โดยระบอบราชาธิปไตยคือสีขาว ขณะที่ระบอบทรราชย์คือสีดำ ส่วนระบอบการปกครองอีกสามระบอบหากใกล้เคียงกับระบอบที่ดีจะมีส่วนผสมของสีขาวและระบอบที่เสื่อมลงและเลวร้ายกว่าจะมีความเข้มของสีเพิ่มมากขึ้น ขณะที่แมรี มาร์กาเรต แม็คคาบี (Mary Margaret McCabe) (1994:267) อธิบายระบอบการปกครองโดยใช้วิธีการในเชิงปริมาณ ปรากฏผลว่าระบอบการปกครองที่เริ่มเสื่อมจำนวนของผู้ปกครองก็จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น อาทิระบอบราชาธิปไตยปกครองโดยคนเพียงคนเดียว (one) ในฐานะเป็นบุคคลผู้มีปัญญาความรู้ ต่อมาระบอบอภิชนาธิปไตยทำการปกครองโดยกลุ่มคน (a few) ที่ยึดให้มีความสำคัญในเรื่องของปัญญาและความรู้ แต่พอมาถึงระบอบสุดท้าย คือระบอบประชาธิปไตยได้ปกครองโดยคนจำนวนมาก (many) ที่ใช้อารมณ์ ยึดเอาความรู้สึกส่วนตัวมากกว่าใช้เหตุผลและปัญญาความรู้ อีกทั้งยังมีฐานะยากจน ได้รับการศึกษาน้อยและไม่ถูกวิธี

(courage/spiritedness) และส่วนของความอยากปรารถนา (appetite/desire) เข้ามาควบคุมและทำการปกครอง

ดังนั้นหากจะอธิบายความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นกับระบอบการปกครองต่างๆ ของเพลโต จะปรากฏออกมาให้เห็นในลักษณะที่ส่วนต่างๆ ของจิตวิญญาณมนุษย์ (parts of soul) ซึ่งไม่ได้เป็นส่วนของปัญญา (wisdom) หรือเหตุผล (reason) สามารถเข้าควบคุมหรือทำการปกครองเหนือส่วนอื่นๆ ที่เหลือ ยกตัวอย่างเช่นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดก็คือมีกษัตริย์-นักปราชญ์เป็นผู้ปกครอง (philosopher-king) นั้นหมายถึงส่วนที่เป็นเหตุผล (reason) และปัญญา (wisdom) ได้มีส่วนที่เป็นความกล้าหาญ (courage/spiritedness) เข้าร่วมเป็นพันธมิตรอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา มีหน้าที่คอยให้การปกป้องคุ้มครองส่วนที่เหนือกว่า ทำการควบคุมปกครองดูแลส่วนที่เป็นความอยากปรารถนา (desires) ให้อยู่ภายใต้คำสั่ง แต่เมื่อใดก็ตามที่จิตวิญญาณในส่วนของความอยากปรารถนา ไม่ถูกปกครองและควบคุมดูแลจากจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นเหตุผลและความกล้าหาญ คือมีความเป็นอิสระจนกระทั่งถึงขั้นที่สามารถควบคุมเป็นใหญ่อยู่เหนือจิตวิญญาณส่วนต่างๆ ได้ เมื่อนั้นระบอบการปกครองก็ถึงแก่ความเสื่อม เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบที่เลวร้ายกว่า ต่ำชั้นกว่า ตั้งแต่ระบอบคณาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยและระบอบทรราชย์ ถูกทางด้านเพลโตตัดสินพิจารณาว่าเป็นระบอบการปกครองที่มีเสื่อมและมีความเลวร้ายมากที่สุด เนื่องมาจากเป็นระบอบการปกครอง ได้ถูกบงการในแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจากจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนาอันไม่จำเป็น

นอกจากนี้เพลโตยังอธิบายต่อไปว่าต้นเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครอง มาจากสิ่งที่มีคนในระบอบการปกครองต่างๆ เหล่านั้นได้พยายามแสวงหาให้คุณค่ามีการยึดติด ให้ความสำคัญกับมัน ยกตัวอย่างเช่นเรื่องความร่ำรวยมั่งคั่งในทางวัตถุ (wealth) ถือเป็นคุณลักษณะอันโดดเด่นของระบอบคณาธิปไตย ขณะที่เรื่องของเสรีภาพ (freedom) ความเสมอภาค (equality) และเรื่องของสิทธิ (right) ได้รับการยกย่องให้เป็นคุณลักษณะที่โดดเด่น เป็นสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ที่มีรายละเอียดกล่าวในเชิงเปรียบเทียบเอาไว้ในหนังสือ The Republic เล่มที่ 8 อ้างอิงถึงความเสื่อมที่ได้เกิดขึ้นในระบอบคณาธิปไตย นำไปสู่ผลลัพธ์อันเลวร้ายเกิดเป็นระบอบประชาธิปไตยติดตามมาว่า จิตวิญญาณมนุษย์มุ่งไปยังการแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง มีความคิดจذจอยู่แต่เรื่องของการสะสมความมั่งคั่ง ในระยะเวลาต่อมาส่งผลทำให้สมาชิกในนครรัฐหรือสังคมนั้นเกิดความแตกแยกออกมาเป็นสองกลุ่ม อันได้แก่คนร่ำรวยที่มีจำนวนน้อยแต่กลับถือครองทรัพย์สินและทรัพยากรต่างๆ เอาไว้เป็นจำนวนมากมายมหาศาล กับเหล่าคนยากจนที่มี

จำนวนมากแต่กลับถือครองทรัพย์สินและทรัพยากรมีจำนวนเพียงน้อยนิด สุดท้ายเมื่อช่องว่างทางเศรษฐกิจ ทางชนชั้น ทางวัตถุที่ถือครองครองระหว่างสองชนชั้นนี้ เกิดมีช่องว่างห่างกันมากขึ้นๆ จนมองเห็นความแตกต่างระหว่างกันได้ชัดเจน ขณะเดียวกันคนยากจนจำนวนมากก็ไม่ได้รับการเหลียวแลหรือเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นำมาถึงการลุกฮือในลักษณะของการปฏิวัติ โค่นล้มผู้ปกครองและคนรวยลง ด้วยน้ำมือของคนยากจนจำนวนมาก (หรืออาจมีการลุกฮือขึ้นมา แต่โดนปราบปรามจากผู้ครองอำนาจเดิมก็ได้) เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไปสู่ระบอบประชาธิปไตย

วิเคราะห์ความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงจากระบบอภิชนาธิปไตย (aristocracy) สู่อภิชนาธิปไตย (timocracy)*

เป้าหมายของ The Republic ในเล่มที่แปด จะพบว่ามีความเกี่ยวเนื่องกับความพยายามในการจะกลับไปตอบคำถามที่ทางเพลโตได้ให้โสเครตีสสนทนาที่ท้ายเอาไว้ในตอนจบของ The Republic เล่มที่สี่ โดยมีรายละเอียดอธิบายถึงลักษณะหน้าตาของความยุติธรรมและอยู่ดีธรรมที่ผู้สนทนาทั้งหลายยังมองไม่เห็นภาพที่สมบูรณ์¹¹⁰ ใน The Republic เล่มที่แปด เริ่มต้นบทสนทนาจากทางด้านของโสเครตีสลงมืออธิบายด้วยการสำรวจถึงระบอบการปกครองประเภทต่างๆ (regimes) รวมไปถึงรายละเอียดในเรื่องบุคลิกลักษณะและรูปแบบจิตวิญญาณของผู้คนภายใต้ระบอบการปกครองต่างๆเหล่านั้นด้วย

ความเสื่อมที่จะเกิดขึ้นกับชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองในระบอบอภิชนาธิปไตย แหล่งที่มาของความเสื่อมเกิดขึ้นจากความผิดพลาดในเรื่องของการ ‘บำรุงรักษาพันธุ์’ (eugenics) เริ่มตั้งแต่เรื่องของการเลือกคู่ครอง ระยะเวลาในการผสมพันธุ์ การที่ผู้นำปล่อยปละละเลยในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานในด้านการศึกษาที่ต้องเน้นความประสาธน์ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเล่าเรียนวรรณกรรม ดนตรีและพลศึกษา โดยผลลัพธ์ของความผิดพลาดดังกล่าวได้ตกแก่ลูกหลานในรุ่นต่อๆมา ที่ถูกเตรียมตัวคัดเลือกจะเป็นผู้ปกครอง แต่เนื่องจากผู้นำในอนาคตเหล่านี้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในแบบที่ไม่สมบูรณ์มา ส่งผลให้ไม่สามารถใช้สติปัญญาและวิจารณญาณเป็นเครื่องมือช่วยทำการแยกแยะความแตกต่างในด้านคุณค่า ที่มีอยู่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเผ่าพันธุ์ทั้งห้าของเฮสิียด (Hesiod’s classes) ผลลัพธ์ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับเรื่องของการ ‘บำรุงรักษาพันธุ์’ (eugenics)

* หรือ “timocratic” โดยคำว่า “timo” มีความหมายเทียบเท่ากับคำว่า “honour” หรือเกียรติยศในภาษาอังกฤษ

¹¹⁰ Plato. The Republic : 444e-445b.

นำมาถึงการถือกำเนิดของระบอบพลาธิปไตย (timocracy) มีสมาชิกเรียกว่าพลาชน (timocratic) ซึ่งต่อมาเพลโตบรรยายถึงความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความผิดพลาดดังกล่าวเอาไว้ว่า ‘ผู้ปกครองที่ได้คัดเลือกมาจากเด็กพวกนี้จะไม่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ที่เหมาะสมตามหลักการทดสอบเชื้อชาติแบบเฮเลียต หลักการดังกล่าวก็คือการนำเอา (เผ่าพันธุ์) เหล็กมาผสมกับเงิน หรือทองสัมฤทธิ์มาผสมกับทอง ทำให้เกิดความแตกต่าง เกิดความผิดปกติ ความผิดเพี้ยนและความไม่ประสานกลมกลืนเกิดขึ้นมา สิ่งติดตามมาก็คือความหยิ่งผยอง (hubris) ความขัดแย้งที่จะนำไปสู่สงคราม (stasis) อีกทั้งเกิดการแตกก๊กแตกเหล่าขึ้นภายในกลุ่มของผู้ปกครองเอง¹¹¹

ระบอบพลาธิปไตยได้สถาปนาตัวเองขึ้นมา แต่ทว่าความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบการปกครองที่ดีกว่ายังคงติดตามระบอบพลาธิปไตยเปรียบเหมือนกับเงาติดตามตัวมนุษย์ เพื่อที่จะอธิบายความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครองที่จะเกิดขึ้น เพลโตได้หยิบยืมกรอบแนวคิดในเชิงปกรณัมด้วยการเล่าเรื่องจากปากของเทพ ‘Muses’ มีการยกเรื่องราวปกรณัมว่าด้วยเผ่าพันธุ์มนุษย์ขึ้นมาเปรียบเทียบว่า ‘เมื่อผู้นำมีการแตกก๊กแตกเหล่าขึ้น ก็จะทำให้เกิดความไม่สงบภายในขึ้นมา ชั้นชั้นต่างๆในนครรัฐจะถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย โดยทางฝ่ายเหล็กกับทองสัมฤทธิ์จะถูกดึงให้ไปในข้างของการแสวงหาความร่ำรวยเรื่องของที่ดิน บ้านช่องและเงินทอง ส่วนทางด้านของทองคำกับเงิน ในทางตรงกันข้ามโดยธรรมชาติของทั้งสองนี้มิได้ร่ำรวยหรือยากจน จะเป็นผู้นำพานครรัฐไปสู่คุณธรรมและความคุณความดี อย่างที่เคยปฏิบัติกันมาตามธรรมเนียมจารีต เมื่อกลายเป็นไปในลักษณะดังกล่าวจะเกิดสภาวะของการต่อสู้ดิ้นรน มีการตั้งกันไปตั้งกันมาจนสิ้นสุดลงที่ทางสายกลาง จบลงในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายยอมหันหน้ามาประนีประนอม ซึ่งก็คือมีการตัดแบ่งทรัพย์สินสมบัติกัน อันหมายถึงการยินยอมให้มีบ้านและที่ดินเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวได้¹¹²

ความแตกแยกภายในกลุ่มและชนชั้นผู้ปกครอง นำมาถึงเรื่องของการสร้างสำนักในการถือครองทรัพย์สินส่วนบุคคล (owned privately) กระทำการถือครองทั้งในรูปของสิ่งของ สัตว์เลี้ยงและผู้คน ในช่วงระยะเวลาต่อมาได้พัฒนาไปสู่การทำสัญญาระหว่างกันขึ้นมา ดำเนินอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่า ‘กลุ่มผู้ปกครองได้แยกเป็นสองฝ่ายมาตกลงกัน ในเรื่องที่จะควบคุมเหล่าพรรคพวกบุคคลที่พวกเขาเหล่านี้เคยให้ความคุ้มครองในฐานะมิตรและถือเป็นผู้สนับสนุนพวกเขา ต่อมาจะถูกลดฐานะลงมาเป็นแค่ไพร่และข้าทาส ส่วนทางด้านผู้ปกครองก็หันมายุ่งเกี่ยวอยู่แต่การทำศึกสงครามพร้อมทั้งคอย

¹¹¹Plato. The Republic : 547a.

¹¹²Plato. The Republic : 547a-b.

เผ่าควบคุมพวกคนเหล่านี้¹¹³ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการกำเนิดและถือครองทรัพย์สินส่วนบุคคล (private property) ส่งผลกับนครรัฐและเหล่าผู้ปกครองสูญเสียความสัมพันธ์ไม่อาจเป็นคนภายในครอบครัวเดียวกันอีกต่อไป อีกทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองไม่สามารถดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะที่น้องได้อีกต่อไป ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือทำให้นครรัฐและระบอบการปกครองขาดเอกภาพเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ปกครองขึ้นมา ซึ่งก่อนหน้านั้นใน The Republic เพลโตเองเล็งเห็นถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นกับระบอบการปกครองมาจากการที่ผู้ปกครองถือครองทรัพย์สินส่วนตัว อยู่ในสภาพการมีครอบครัวและลูกเมีย นำไปสู่การเสนอทางออก แก้ไขปัญหาในลักษณะที่ให้ผู้นำมีกรรมสิทธิ์รวมในทรัพย์สินและครอบครัว (communism)

การอธิบายความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงกับระบอบการปกครองซึ่งได้ดำเนินไปในทิศทางดังกล่าว เป็นประเด็นซึ่งทางฝ่ายผู้ศึกษาเองมีความคิดไว้ในหลายๆกรณีของเหตุการณ์บ้านเมือง ฝ่ายทหารและกองทัพมักเข้ามาแทรกแซงยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ด้วยการโค่นล้มยึดอำนาจผู้ปกครองพลเรือนและสถาปนาระบอบทหารขึ้นตามมา (military regime) เพราะฉะนั้นชนชั้นนักรบ หรือจิตวิญญาณในส่วนความกล้าหาญ จึงนับเป็นส่วนที่มีปัญหามากที่สุด นอกเหนือไปจากการเป็นชนชั้นที่มีพลังกำลังเหนือกว่าชนชั้นอื่น อีกทั้งยังได้รับหน้าที่ให้ถือครองอาวุธ ขณะเดียวกันสภาพการณ์ของจิตวิญญาณชนชั้นนักรบ มีความพร้อมที่จะก้าวขึ้นไปสู่ส่วนที่สูงกว่าหรือส่วนของปัญญาด้วยการร่วมมือกับผู้ปกครอง หรือจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นปัญญาและเหตุผล แต่ขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะไหลลงไปสู่ที่ต่ำหรือความปรารถนา ด้วยการหันไปรวมตัวกับมหาชน ซึ่งสามารถมองเห็นได้ในหลายๆ กรณีลงมือทำการสถาปนาตัวเองขึ้นมาเป็นผู้ปกครองเสียเอง¹¹⁴

หากลองมาพิจารณาลึกลงไปในตัวการปกครองระบอบพลาธิปไตย เราจะมองเห็นถึงองค์ประกอบบางประการของมัน ที่ถูกดึงมาจากระบอบอภิชนาธิปไตยในฐานะระบอบที่มีมาก่อนหน้ากับระบอบคณาธิปไตยซึ่งเกิดตามมาภายหลัง กลายมาเป็นรูปแบบผสม (mixed regime) ทางเพลโตได้ขนานนามระบอบพลาธิปไตยว่า ‘บ้านที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างระบอบอภิชนาธิปไตยกับระบอบ

¹¹³Plato. The Republic : 547c.

¹¹⁴ สังเกตได้ว่า ‘thumos’ เป็นส่วนของจิตวิญญาณที่ดำเนินอยู่ในลักษณะค่อนข้างไร้ทิศทาง โดยอาจเข้าร่วมกับสติปัญญาในทางตรงกันข้ามอาจหันไปรวมตัวกับความปรารถนาได้ ดังนั้นหากจะลงมือควบคุมจิตวิญญาณในส่วน ‘thumos’ สิ่งที่ต้องลงมือปฏิบัติเป็นประการแรกคือจะต้องให้ ‘thumos’ ได้รับการศึกษาผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี เปรียบเสมือนกับสุนัขที่ดั้นดั้นจะต้องมีความสุภาพอ่อนน้อมกับเจ้าของ แต่คร้ายไม่เป็นมิตรกับคนแปลกหน้า (โปรดดู Republic, 2001:375b-e) นอกจากนี้เพลโตยังเตือนถึงอันตรายจะบังเกิดขึ้นเมื่อจิตวิญญาณในส่วน ‘thumos’ เกิดการเปลี่ยนสภาพจากสุนัขเลี้ยงแกะกลายมาเป็นสุนัขป่า (Republic, 2001:416a)

คณาธิปไตย’ มีผลทำให้ระบอบพลาธิปไตยถูกจัดได้ว่าเป็นระบอบการปกครองอันมีลักษณะเฉพาะ เป็นของตัวเอง ขณะที่ตัวของระบอบการปกครองเองถูกเพลโตอธิบายเพิ่มเติมว่า ‘ประกอบขึ้นด้วยทั้ง ส่วนที่ดีและส่วนที่เลว นำมาจากระบอบการปกครองที่มีมาก่อนหน้าและที่จะเกิดขึ้นตามมา’ ส่วนซาก แห่งความสูงส่งที่ยังคงหลงเหลือสามารถส่งผ่านมาจากระบอบอภิชนาธิปไตยก็คือ ‘ฝ่ายตัวผู้ปกครอง ยังคงได้รับการเคารพนับถือได้รับการยอมรับให้ดำรงอยู่ในสถานะของนักรบ เป็นผู้ปกครองไม่ต้อง ทำงานด้านเกษตรกรรม การใช้แรงงานไปตลอดจนถึงการค้าทุกประเภท มีรูปแบบการใช้ชีวิตอยู่ร่วม ชายคาเดียวกัน ให้การศึกษามุ่งเน้นไปในด้านของพลศึกษาพร้อมกับฝึกฝนตัวเอง ให้เตรียมพร้อม เอาไว้สำหรับการทำสงคราม’¹¹⁵

ระบอบพลาธิปไตยที่เริ่มมีความโน้มเอียงไปทางด้านระบอบคณาธิปไตย ถูกทางเพลโตตั้งข้อ สงสัยในเรื่องของสติปัญญาความรู้ โดยยอมรับแต่ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ในทาง ปฏิบัติได้เท่านั้น ผู้นำในแบบพลาชนเริ่มพิจารณาว่า การใช้ชีวิตในทางปรัชญา การแสวงหาความรู้ เรื่องของคุณธรรมไม่เป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากไม่ได้รับผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมกลับคืนมา ไม่ สามารถใช้ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ แต่ก็ยังไม่มี ความกล้าหาญเพียงพอในการปฏิเสธและตัดเยื่อใย ในส่วน ลึกแล้วดูถูก ไม่ให้ความศรัทธากับการใช้ชีวิตในทางปรัชญา การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบวิธีคิดที่เกิดขึ้น ถูกทางเพลโตอธิบายเอาไว้ว่า ‘ความกลัวที่จะให้บุคคลผู้มีสติปัญญาขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง มีสาเหตุมา จากการพิจารณาตีความบุคคลนั้นว่ามีความซับซ้อน ทำความเข้าใจและเข้าถึงได้ยาก จึงหันไปหาผู้นำ ที่มีความกล้าหาญ มีธรรมชาติที่ตรงไปตรงมาและเตรียมพร้อมกับการทำศึกสงครามมากกว่าสันติภาพ เป็นผู้ปกครองที่มีจิตวิญญาณมุ่งเน้นไปในด้านการทหาร เชี่ยวชาญในเรื่องของการวางกลยุทธ์และ ชำนาญในเรื่องของยุทธวิธีในการทำศึกสงคราม’¹¹⁶

เราเริ่มที่จะมองเห็นถึงความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงได้ค่อยๆ คืบคลานเข้ามาสู่ระบอบ พลาธิปไตย คือการให้คุณค่า การชื่นชมบูชาและการแอบสะสมทรัพย์สินเงินทอง เปรียบเสมือนกับ สัญลักษณ์ของจิตวิญญาณในแบบคณาธิปไตย (oligarchic soul) กำลังรุกคืบเข้ามาจนสามารถ เปิดเผยตัวเองพร้อมกับมีอิทธิพลเหนือจิตวิญญาณของพลาชนได้เป็นครั้งแรก การแอบเข้ามา ครอบครองจิตวิญญาณของผู้ปกครองและเหล่าพลาชน เป็นปรากฏการณ์อันสำคัญถูกทางเพลโต บรรยายเอาไว้ว่า ‘พวกเขาได้สร้างห้องหับและสถานที่เพื่อจะเป็นที่เก็บซ่อนทองคำและเงินเอาไว้อย่าง

¹¹⁵Plato. The Republic : 547c-548c.

¹¹⁶Plato. The Republic : 548a.

มิดชิด พวกเขาถูกจัดเป็นบุคคลที่มีความโลภเฉกเช่นเดียวกับสมาชิกของระบอบคณาธิปไตย กระนั้นก็ตามเหล่าพลาซันนับเป็นบุคคลที่เต็มไปด้วยความศรัทธาและการแอบซ่อนตัณหาความอยากในทองคำและเงิน ขณะเดียวกันเพื่อที่จะรักษาเงินทองเอาไว้ พวกเขาได้สร้างรั้วล้อมบ้านของตัวเองเอาไว้ เพื่อที่มันจะได้เป็นเรือนส่วนตัว เป็นสถานที่ๆเขาจะได้ใช้ทรัพย์สินความมั่งคั่งที่มีอยู่ไปกับเหล่านารีตลอดไปจนถึงสิ่งอื่นๆล้วนแล้วแต่จะจินตนาการสรรหามาได้¹¹⁷

เพลโตได้ให้โสเครติสยุติการอธิบายระบอบพลาธิปไตย จากการที่มันเริ่มเคลื่อนตัวลงไปสู่ระบอบคณาธิปไตยให้กับคู่สนทนาทั้งสองคือเกลาคอนกับอาโตมานตัส โดยตั้งข้อสังเกตเอาไว้ถึงการอธิบายของเขาที่ผ่านมาว่า เป็นแค่เพียงการวาดโครงร่างของระบอบการปกครองให้ดูเท่านั้น ส่วนการที่จะสามารถมองเห็นระบอบการปกครอง ตัวมนุษย์ที่ทรงความยุติธรรมได้นั้นจะต้องใส่เรื่องของรายละเอียดลงไป การต้องลงไปรายละเอียดของระบอบการปกครองได้นำเพลโตมาถึงการอธิบายรูปลักษณ์ จิตวิญญาณพร้อมกับนิสัยใจคอของบุคคลที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครอง เป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องกับการที่เพลโต เคยนำเสนอให้คู่สนทนาของเขาทั้งสองพิจารณาถึงสิ่งที่ขยายใหญ่ เพราะมันง่ายแก่การมองเห็นและรับรู้เข้าใจก่อนจะลงไปดูสิ่งที่มีขนาดเล็กกว่า¹¹⁸

ในระยะเวลาต่อมาเพลโตจึงเริ่มต้นการสำรวจจิตวิญญาณของพลาซัน (timocratic soul) เป็นจิตวิญญาณเริ่มจะเอนเอียงไปสู่จิตวิญญาณในแบบคณาธิปไตย (oligarchic soul) ผ่านการอธิบายถึงลักษณะนิสัยของพลาซัน เริ่มต้นเสพติดให้คุณค่าความสำคัญกับเรื่องเงินๆทองๆ แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นยังมีเรื่องของเกียรติยศและศักดิ์ศรีค้ำคออยู่ ไม่ให้กระทำการได้โดยสะดวกนัก ทำให้เกิดความพะวักพะวงขึ้นกับจิตวิญญาณ ไม่สามารถจะทำการแสวงหาและใช้จ่ายเงินทองที่แอบหามาได้ในแบบเปิดเผยหรือตามความอยากปรารถนาได้มากนัก การตกอยู่ใต้สภาวะการณดังกล่าวทางฝ่ายเพลโตเขียนเปรียบเปรยเอาไว้ว่าเหมือนกับ ‘พวกเขาต้องวิ่งหนีกฎหมาย เหมือนกับบุตรชายที่วิ่งหนีบิดา’¹¹⁹ นักประวัติศาสตร์ความคิดอย่างเอดูอาร์ด เซลเลอร์ (Eduard Zeller) อธิบายถึงลักษณะเด่นของพลาซัน (timocratic man) ว่ายึดโยงจิตใจด้วยหลักการสามอย่าง คือหนึ่งด้านร่างกายที่สมบูรณ์ มี

¹¹⁷Plato. The Republic : 548b.

¹¹⁸Plato. The Republic : 434d-e.

¹¹⁹Plato. The Republic : 548b.

ความกระฉับกระเฉง (active) ประกอบเข้ากับจิตวิญญาณที่มีความกล้าหาญ (courageous) และประพฤติตนให้การเคารพเชื่อฟังกฎหมาย (law-abiding)¹²⁰

ต่อมาเพลโตเริ่มต้นบรรยายถึงคุณสมบัติต่างๆ อันประกอบขึ้นเป็นมนุษย์ที่เรียกว่าพลาซันดง รายละเอียดดังนี้ ‘จัดได้ว่าเป็นมนุษย์ประเภทที่มีจิตใจอันเต็มไปด้วยความดีอัน ได้รับการศึกษา ทางด้านศิลปะมาน้อยนิด แต่ก็ยังคงชื่นชอบและรักมัน แม้ว่าจะชอบฟังการกล่าวสุนทรพจน์แต่ตัวเอง กลับไม่มีความชำนาญในการที่จะเป็นคนกล่าวพูดเอง เป็นมนุษย์ประเภทที่มีความโหดร้ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเหล่าข้าทาส ถือเป็นการกระทำและวิธีการปฏิบัติตัวซึ่งแตกต่างไปจากความรู้สึกที่เหนือกว่าของมนุษย์ ที่ถึงพร้อมในทางด้านการศึกษาและปัญญาปฏิบัติต่อเหล่าข้าทาส นอกจากนี้เหล่าพลาซันอาจจะแสดงความอ่อนโยนต่อหน้าเสรีชน แต่ความรัก ความชอบในเรื่องอำนาจและชื่นชมความสำเร็จ มีผลให้เขาเป็นมนุษย์ประเภทที่พร้อมจะค้อมหัวให้กับอำนาจ อาจกล่าวได้ว่าเหล่าพลาซันยังเป็นนักล่าที่กระหาย มีความหลงใหลไปกับการบริหารร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรงและสุดท้ายการเกิดความรู้สึกในลักษณะที่ว่า ตัวเองสามารถเป็นผู้ปกครองได้นั้นไม่ได้มาจากการคิด การพูดและการใช้สติปัญญา แต่กลับมาจากกรณีชีวิตที่เตรียมพร้อมกับการทำศึกสงครามอีกทั้งการประสบความสำเร็จจากการทำศึกสงคราม’¹²¹

โสเครตีสอธิบายถึงจิตวิญญาณของเหล่าพลาซันว่า ในช่วงอายุที่ยังเป็นคนหนุ่มจะไม่ให้ความสนใจเรื่องของเงินๆทองๆ ความร่ำรวยมั่งคั่ง แต่เมื่อเริ่มจะมีอายุมากขึ้นหรือแก่ตัวลงโลกทัศน์ดังกล่าวกลับเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม กล่าวคือจะมีความโน้มเอียงมาหาเรื่องของตัวเองปฏิเสธในตอนยังหนุ่ม กลับกลายเป็นบุคคลผู้มีภาวะของจิตวิญญาณมุ่งเน้นไปยังเงินทอง เมินเฉยต่อเรื่องคุณธรรมและความรู้ เป็นสิ่งซึ่งเพลโตเล็งเห็นว่านำไปสู่สภาวะจิตวิญญาณที่ไม่สมดุล จะส่งผลให้พลาซันพลาดโอกาส ไม่ได้รับเอาสิ่งที่เป็นคุณธรรมและความรู้เข้ามาไว้กับตัวเอง อันเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับการเป็นผู้ปกครองที่ดี

สำหรับสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการเป็นผู้ปกครองนั้นเพลโต สาธยายถึงมันว่า เริ่มต้นขึ้นจากการที่บุคคลผู้นั้นได้รับการศึกษา ผ่านการอบรมเลี้ยงดูอันเหมาะสมและถูกต้องในเรื่องคุณธรรม ด้านของ

120

Eduard Zeller, Outline of the History of Greek Philosophy. Revised by Wilhelm Nestle and translated by L.R. Palmer (New York:Meridian Books, 1960),pp.13-15.

121

Plato. The Republic : 549a.

เหตุผล (reason) จะเป็นสิ่งมาควบคุมจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญ (spiritedness) ให้วิ่งเข้าหาปัญญา เกิดมีวิจารณ์ญาณในการพิจารณาสิ่งต่างๆ โดยความสำคัญของคุณธรรมในด้านของเหตุผลถูกอธิบายเอาไว้ว่า ‘เหตุผลเมื่อมันได้ผสมผสานด้วยการอบรมศึกษาทางด้านดนตรีและศิลปะ จะสร้างให้เหตุผลซึ่งเป็นเพียงสิ่งเดียวถ้าหากมันได้ถือกำเนิดในมนุษย์ผู้ใดแล้ว มันจะยังคงดำรงอยู่กับเขาไปจนตลอดชีวิตในฐานะผู้ปกป้องคุณธรรม (protector of virtue)’¹²² (Republic, 2001:549b) นอกจากนี้เพลโตให้โสเครตีสดำเนินการสนทนาต่อไปด้วยการอธิบายกับอาโตมานตัส ถึงเรื่องที่มาของการเปลี่ยนแปลงจิตวิญญาณในตัวบุตรชายของพลาซน ไปสู่จิตวิญญาณในแบบคณาธิปไตย มีที่มาจากตัวบิดามารดาเกิดความขัดแย้งกันเอง ดำเนินอยู่ภายใต้ลักษณะที่ว่าทางฝ่ายบิดาเป็นบุคคลประเภทมีความสามารถหักห้ามใจตัวเอง (self-denial) แต่ทางฝ่ายมารดากลับเป็นผู้หญิงมีความดีรั้นไม่เชื่อฟังสามี ลงมือทำสิ่งต่างๆตามอำเภอใจของตัวเอง (self-assertion)

อิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่าบริบทภายใต้ระบอบการปกครองซึ่งมีปรากฏอยู่ใน The Republic นำเพลโตไปสู่การอธิบายในประเด็นความแตกต่างด้านจิตวิญญาณระหว่างบิดาและมารดา ที่ดำเนินอยู่ภายใต้ระบอบพลาธิปไตยเอาไว้ว่า ‘ในบางกรณีบุตรของคนดี แต่อาศัยอยู่ในรัฐที่มีรูปแบบการปกครองไม่ดี ทางฝ่ายบิดาเป็นบุคคลประเภทเมินเฉยต่อชื่อเสียงตำแหน่งความสำเร็จด้านหน้าที่การงาน ไม่ให้ความใส่ใจกับภาระกิจด้านอื่นๆในแบบจะต้องยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของคนอื่นๆ เป็นบุคคลที่มีความมั่งคั่ง ยินดีอยู่กับวิถีชีวิตที่สงบไม่ต้องดิ้นรน’¹²³ ขณะทางฝ่ายของภรรยาได้แสดงปฏิกริยาต่อพฤติกรรมดังกล่าวของสามี ไปถึงขั้นพ่่าบ่นและใช้ถ้อยคำก่นด่าถึงการปฏิบัติตัวของสามีว่า กระทำตัวไม่สมฐานะที่เป็นหนึ่งในสมาชิกเหล่าผู้ปกครอง ทำให้ตัวเองไม่ได้รับเกียรติ ความเคารพและความสำคัญเหมือนกับภรรยาของกลุ่มผู้ปกครองคนอื่นๆเขาได้รับกัน อันเนื่องจากสามีของเธอไม่สนใจใยดีในเรื่องเงินทอง ไม่ต้องการดิ้นรนต่อสู้ ไม่ได้เถียงกับใครผู้ใดเพื่อที่จะได้เงินทองมาไว้ในครอบครองจัดเป็นบุคคลประเภทที่มีความเฉื่อยเนือยไม่มีความสนใจให้การยินดียินร้ายกับสิ่งใดๆเลย

ทางด้านบุตรชายเมื่อได้ฟังคำก่นด่าของมารดากรอกหูอยู่บ่อยๆเข้า ก็เกิดความรู้สึก มีความคิดว่าบิดาของเขาเป็นคนที่ซื่อสัตย์ ไม่หลงเหลือหลักฐานอันแสดงถึงความเป็นลูกผู้ชาย ผู้รักในเกียรติยศและชื่อเสียง นอกเหนือไปจากคำก่นด่าจากทางฝั่งของมารดา ถือเป็นเรื่องระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวแล้ว บุตรชายของพลาซนยังได้ยินคำพูดจากปากของผู้คนในสังคมกล่าวถึงบิดาของ

¹²²Plato. The Republic : 549b.

¹²³Plato. The Republic : 549c.

เขาในทำนองเดียวกันกับที่มารดาพูดว่า ‘ท่านคงได้ยินถึงคนรับใช้ของชนชั้นสูงเหล่านี้พูดลับหลังเจ้านายของพวกเขาว่า ถ้าเกิดมีใครผู้ใดเป็นหนี้สินหรือกระทำการอันไม่เที่ยงธรรมอื่นๆกับบิดาของเด็ก แต่ตัวของบิดาก็มิได้ดำเนินการใดๆกับเรื่องดังกล่าว พวกคนใช้เหล่านี้ก็จะไปยุบบุตรชายของชนชั้นสูงแทนว่า ให้ลงโทษแก่บุคคลที่กระทำการไม่ยุติธรรมแก่บิดาของเขา เมื่อเขาเติบโตขึ้น เพื่อจะได้แสดงให้เห็นว่าตัวเขามีความเป็นลูกผู้ชายมากกว่าบิดาของตน ต่อจากนั้นเมื่อบุตรชายย่างเท้าออกไปนอกบ้านและแอบได้ยินเรื่องราวอย่างเดียวกันนี้ เข้า ว่าบุคคลใดก็ตามที่มีวสันตใจอยู่แต่เรื่องของตัวเอง จะถูกเรียกว่าเจ้าคนเซ่อ ไม่มีใครให้การยกย่อง ส่วนคนที่ไม่เป็นอย่างนั้นก็ได้รับการยกย่องและคำสรรเสริญ เมื่อฝ่ายบุตรชายได้เห็น ได้รับฟังเรื่องดังกล่าวบ่อยครั้งเข้า แต่เมื่อกลับเข้ามาบ้านได้ฟังข้อโต้แย้งจากปากของผู้เป็นบิดา การประสบกับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของตัวเองในทำนองดังกล่าว ทำให้บุตรชายของพลาซนอดไม่ได้ที่จะเกิดความคิดเปรียบเทียบขึ้นมา’¹²⁴

เมื่อมาถึงในช่วงนี้เพลโตได้กล่าวกับคู่สนทนาของเขาถึงจิตวิญญาณบุตรชายของพลาซนอดได้ตกอยู่ในภาวะอันสับสนเพราะถูกดึงกระชากกลับไปกลับมาระหว่าง ‘คุณธรรม’ ประกอบเข้ากับ ‘เหตุผล’ จากทางฝ่ายของบิดา ในขณะที่ผู้คนในสังคมได้ทักท้วงเรื่องความกล้าหาญ เรื่องของความมีศักดิ์ศรี เกียรติยศ รวมไปถึงชื่อเสียงและผลประโยชน์ต่างๆซึ่งจะได้จากคนอื่นๆหรือจากสังคมว่า ‘เมื่อมาถึง ณ จุดนี้บุตรชายของพลาซนอดก็ตกอยู่ระหว่างกลาง มีฝ่ายบิดาป้อนเลี้ยงจิตวิญญาณในภาคของเหตุผลเอาไว้ (reason) ส่วนคนอื่นป้อนเลี้ยงให้กับภาคของความปรารถนา (desire) และความกล้าหาญ (spiritedness) ในขณะเดียวกันผลลัพธ์ของความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาก็คือ ‘สืบเนื่องมาจากโดยธรรมชาติแล้วบุตรชายของพลาซนอดไม่ได้เป็นคนเลว แต่เนื่องจากหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องไปสมาคมอยู่กับคนเลว การอยู่ท่ามกลางคนเลวเลยหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องได้รับอิทธิพล ทำให้เขาต้องหาหนทางจัดการประนีประนอม อาจจะเป็นการให้ส่วนของจิตวิญญาณที่นิยมขึ้นชอบการแข่งขัน (competitive) และความกล้าหาญ (courage) มามีส่วนแบ่งในจิตวิญญาณ ซึ่งการประนีประนอมดังกล่าวทำให้บุตรชายของพลาซนอดเปลี่ยนแปลงตัวเองกลายมาเป็นมนุษย์ประเภทที่เริ่มมีความหยิ่งทงตัว (arrogant) และความทะยานอยากเกิดขึ้น (ambitious)’¹²⁵

ถึงแม้ว่าระบอบพลาธิปไตยและจิตวิญญาณของความเป็นพลาซนอด จัดได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัวสูง แต่เนื่องจากองค์ประกอบต่างๆของระบอบการปกครองและจิตวิญญาณ

¹²⁴Plato. The Republic : 549e-550a.

¹²⁵Plato. The Republic : 550b-c.

ผู้ปกครอง เป็นสิ่งซึ่งได้รับถ่ายโอนมาจากระบอบการปกครองที่ดีกว่า มีความสูงส่งกว่า เกิดขึ้นมาก่อนหน้าได้แก่ระบอบอภิชนาธิปไตย ขณะเดียวกันจิตวิญญาณและองค์ประกอบของระบอบที่ต่ำกว่าอันได้แก่ระบอบคณาธิปไตยได้ไหลเข้ามาอยู่ร่วมด้วย ดังนั้นระบอบพลาธิปไตยจึงกลายมาเป็นระบอบผสม โดยหากพิจารณาถึงลงไปในจิตวิญญาณของผู้ปกครอง มีองค์ประกอบทั้งสองระบอบได้เข้ามาอยู่รวมในที่เดียวกัน มีผลทำให้ผลักดันจิตวิญญาณของผู้ปกครองไปในทิศทางตรงกันข้ามกันอยู่ตลอดเวลา นับได้ว่าเป็นสถานะของจิตวิญญาณในแบบมีความขัดแย้งต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดความไม่ประสานลงรอย อันจะส่งผลถึงระบอบการปกครองมีความไร้เอกภาพเกิดขึ้นตามมา

ลักษณะของความขัดแย้งตลอดจนถึงความไม่ประสานลงรอย ที่เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณของพลาชนและระบอบพลาธิปไตยภายใต้ नियามของเพลโต สามารถพิจารณาได้จากการมีชีวิตที่มุ่งเน้นอยู่กับเรื่องผลประโยชน์ของตัวเอง (private interest) จนไม่ให้ความสำคัญ เอาใจใส่ มองไม่เห็นผลประโยชน์ของชุมชนการเมือง (public interest) เห็นตัวอย่างได้จากการเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกอุทิศและเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ให้กับชุมชน ในลักษณะของการกระทำความดีเพื่อสังคมส่วนรวม (public good) เป็นบุคคลซึ่งยังรักในชื่อเสียงเกียรติยศและศักดิ์ศรี มีจิตวิญญาณต้องการคำสรรเสริญเยินยอ ได้รับการยอมรับจากสาธารณชน (public recognize) ยกตัวอย่างเช่น การได้ทำหน้าที่ในฐานะเป็นทหารพลีชีพในสงคราม แต่ในขณะที่เดียวกันจิตวิญญาณอีกด้านหนึ่ง อันได้แก่ความปรารถนาอยากในเรื่องของทรัพย์สินเงินทอง ความร่ำรวยมั่งคั่งทางด้านวัตถุมาเป็นด้านที่คอยเหนี่ยวรั้งให้บุคคลผู้นั้นปฏิบัติตัวถอยห่างจากคุณธรรมด้านความกล้าหาญ

ความเสื่อมจากรบอบพลาธิปไตยไปสู่ระบอบคณาธิปไตยเมื่อจิตวิญญาณมนุษย์โดนกัดกร่อนจากความอยากปรารถนา

ระบอบการปกครองในลำดับต่อไป ที่เพลโตให้โสเครตีสอธิบายแก่คู่สนทนาทั้งสองของเขาคือ เกลาคอนและอาโตมานตัส ฟังต่อไปคือระบอบคณาธิปไตย (oligarchy) มีความสำคัญในฐานะของการเป็นระบอบการปกครองระบอบแรก มีการสะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณของมนุษย์ในสองส่วนแรก ได้รับการยกย่องว่าเป็นส่วนที่ดี คือส่วนของเหตุผลและสติปัญญากับส่วนของความกล้าหาญ กลับต้องถูกปกครองและหลีกทางให้กับจิตวิญญาณส่วนที่เป็นความอยากปรารถนาโดยสิ้นเชิง กล่าวในอีกนัยหนึ่งนั่นถือได้ว่าระบอบคณาธิปไตยถือเป็นระบอบการปกครองที่ถูกจิตวิญญาณในส่วนความปรารถนา

อยาก สามารถครอบครองจิตวิญญาณของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองได้เบ็ดเสร็จสมบูรณ์เป็นระบอบแรก

ประเด็นสำคัญได้ถูกนำมาในวงสนทนา พร้อมทั้งมีการกล่าวถึงเป็นอันดับแรก ก็คือเรื่องการคัดเลือกผู้ปกครองระบอบคณาธิปไตย ได้ตั้งอยู่บนฐานคติคุณสมบัติในด้านทรัพย์สิน (property qualification) ต้องการบุคคลผู้จะมาเป็นผู้ปกครองมีฐานะเป็นคนร่ำรวย มีทรัพย์สินเงินทองระบอบคณาธิปไตยนับได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่ผู้ปกครองปฏิบัติตัว มีนโยบายในแบบเหมินเฉยต่อคนยากจน อีกทั้งยังไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม เรื่องของความรู้ ความเป็นผู้นำดำเนินอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า ‘ยิ่งทำมาหากินสะสมเงินทองได้มากเท่าไร ก็ยิ่งเห็นว่ามันมีคุณค่ามากขึ้นเท่านั้น ขณะที่คุณธรรมมีค่าน้อยลง ถ้าเอาคุณธรรมมาชั่งวัดดูกับความมั่งคั่งแล้ว ตาชั่งก็ย่อมจะเอียงไปอีกข้างหนึ่งอย่างแน่นอนและเมื่อความมั่งคั่งร่ำรวยพร้อมกับคนร่ำรวยได้รับการยกย่องในนครรัฐ คุณธรรมและความดีต่างๆย่อมได้รับการยกย่องน้อยลงตามมา ทางด้านของผู้ปกครองผลตัวออกจากการเป็นมนุษย์ที่เคยให้คุณค่าและชื่นชอมอยู่กับการแข่งขัน การรักเกียรติยศ เคารพในความมีศักดิ์ศรี เขาได้กลายมาเป็นผู้ปกครองที่รักการหาเงินทองและบูชามัน ไปพร้อมกับการยกย่องสรรเสริญคนรวยด้วยการยกตำแหน่งให้เป็นผู้ปกครอง ขณะที่ฝ่ายคนยากคนจนจะโดนดูถูกดูแคลน’¹²⁶ เพราะฉะนั้นการให้คุณค่ากับความร่ำรวยมั่งคั่งในทางวัตถุ อันเป็นแหล่งที่มาของความมีเกียรติยศ ความมีชื่อเสียงและอำนาจในทางการเมือง มีผลสร้างให้หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดสรรผู้ปกครองของระบอบคณาธิปไตย ตั้งอยู่บนฐานคติของการเป็นบุคคลผู้มีความร่ำรวยมั่งคั่งในด้านทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น

นอกจากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของจิตวิญญาณมนุษย์ มองเห็นได้อย่างชัดเจนว่าจิตวิญญาณในส่วนของความอยากปรารถนา ถูกจัดประเภทให้อยู่ในส่วนไม่ดี ด้อยกว่า เลวร้ายกว่า เคยถูกกีดกันไม่ให้เข้ามามีบทบาทภายใต้ระบอบอภิชนาธิปไตยและระบอบพลาธิปไตย สามารถกลับเข้ามามีบทบาท กลายเป็นส่วนนำภายใต้ระบอบคณาธิปไตย ซึ่งจะเป็นการสร้างปัญหา ความผิดพลาดให้เกิดขึ้นกับระบอบการปกครองติดตามมา ถึงกระนั้นก็ตามความผิดพลาดในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบคณาธิปไตยยังมีปรากฏให้เห็นอีกหลายประเด็น อันจะเป็นสาเหตุ อยู่ในสถานะเป็นตัวทำลายล้างและนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยรายละเอียดของความผิดพลาดประกอบด้วย

¹²⁶Plato. The Republic : 550e-551a.

ความผิดพลาดอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนในเรื่องแนวความคิด โลกทัศน์และหลักการทางการเมืองการปกครองว่า คนรวยที่มีจิตวิญญาณฝักใฝ่ในเรื่องของกิเลสตัณหา ได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถจะเป็นผู้ปกครองที่ดี (ที่สุด) ได้ (ในความเป็นจริงนั้นบุคคลที่มีกิเลสตัณหาน้อยกว่าอาจมีความสามารถดีกว่า แต่เป็นเพราะการขาดโอกาส ไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนรวมถึงเรื่องของการไม่มีช่องทางในการเข้าสู่ตำแหน่ง อำนาจทางการเมือง) เพราะเรื่องการให้คุณค่ามองเห็นความสำคัญกับการแสวงหาเงินทอง การครอบครองทรัพย์สิน สร้างให้เกิดมุมมองใหม่เกิดขึ้นกับเรื่องศิลปะหรือความรู้ทางการเมืองการปกครองการปกครองว่า เป็นสิ่งเดียวกับศิลปะและการมีทักษะ เฉกเช่นเดียวกับการดำเนินธุรกิจในการทำมาหากินหาเลี้ยงปากท้อง การแสวงหาเงินทองและผลกำไรจากการค้าต่างๆ จึงพิจารณาตัดสินได้ว่าแนวความคิดในลักษณะดังกล่าวถือเป็นการลดทอนสถานะและความสำคัญในเรื่องการเมืองการปกครองมาอยู่ภายใต้เรื่องของเศรษฐกิจและการบริหารธุรกิจ

ความผิดพลาดในประการต่อมาเกิดมาจากช่องว่างในทางเศรษฐกิจระหว่างคนรวยกับคนจน (economic gap) มีผลทำให้ผู้คนในนครรัฐเกิดการแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือโลกของคนรวยมีจำนวนน้อย แต่กลับเป็นผู้ถือครองทรัพย์สินพร้อมอำนาจ ขณะเดียวกันปล่อยให้คนจนจำนวนมากต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบาก ความยากจน ตกอยู่ในสภาพของการเป็นบุคคลผู้ไร้สิทธิไร้เสียงในทางการเมือง ปรากฏการณ์ซึ่งดำเนินอยู่ภายใต้ความไม่สมดุล ขาดความยุติธรรมในลักษณะดังที่ได้กล่าวมาของระบอบคณาธิปไตย สุดท้ายแล้วพัฒนามาเป็นความขัดแย้ง หลีกเลี่ยงไม่ได้กับเรื่องการเผชิญหน้า ในลักษณะที่สมาชิกของทั้งสองฝ่ายต่างเตรียมพร้อม เพื่อเปิดสงครามกลางเมืองบดขยี้ทำลายล้างกัน (civil strife or stasis) แนวโน้มในการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองของระบอบคณาธิปไตยถูกทางเพลโตยกขึ้นมากล่าวเตือนไว้ว่า ‘นับเป็นครั้งแรกของระบอบการปกครองที่ได้มายืนอยู่บนปากเหว ใกล้เคียงต่อสภาวะของการแตกแยกและความไร้เอกภาพ’ (disunity)¹²⁷

ความผิดพลาดประการต่อมาเนื่องมาจากตัวผู้ปกครองเองขาดทักษะ โดยไม่เคยเอาใจใส่ในเรื่องของความรู้เฉพาะอย่างยิ่งด้านการทหารและการรบ มีเป้าหมายในการปกครอง การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองก็เพียงเพื่อปกป้องความร่ำรวยและทรัพย์สินเงินทองของทั้งตัวเองกับพวกพ้องเท่านั้น ประกอบเข้ากับความคิดในเชิงระวางไม่ไว้วางใจพวกเดียวกันเองเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ต่อมาความหวาดระแวงได้แพร่ขยายวงของมันไปจนถึงผู้ใต้ปกครอง ชนชั้นล่างและคนยากจน มีผลทำให้ฝ่าย

¹²⁷Plato. The Republic : 551d.

ผู้ปกครองเองไม่กล้าลงทุนสร้างกองทัพ ดิโดอาวุธฝึกซ้อมกลยุทธ์ในการรบให้กับกำลังพลของตัวเอง เพราะมีความกลัวว่ากองทัพประชาชนที่ได้ตั้งขึ้นมานั้น จะหันกลับมายึดอำนาจพร้อมทรัพย์สินของตัวเอง ด้วยเหตุฉะนั้นระบอบคณาธิปไตยได้กลายมาเป็นระบอบการปกครองที่ขาดกองกำลังซึ่งมีความเข้มแข็ง มีแนวโน้มสูงว่าจะเกิดอันตรายด้วยการโดนโจมตี หรืออาจถูกคุกคาม โดนรุกรานจากกองกำลังที่มาทั้งจากภายในและนอกระบอบการปกครอง

เนื้อหาของ The Republic ในช่วงต่อมาเพลโตกล่าวถึงความผิดพลาดของระบอบคณาธิปไตยว่า มีสาเหตุเกิดขึ้นมาจากการที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญ มีความขยันหรือเต็มใจอยู่กับเรื่องของการทำมาหากิน แข่งขันกันหาเงินทองให้ได้จำนวนมากที่สุด จากแง่มุมดังกล่าวผู้ปกครองสามารถทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำและสาละวณุ่นวายอยู่กับการประกอบอาชีพอื่นๆไปพร้อมกันได้ในเวลาเดียวกัน (jacks of all trade)¹²⁸ (Republic, 2001:552a) พฤติกรรมในแบบดังกล่าวของผู้ปกครองถือเป็นคุณธรรม มีความขัดแย้งกับหลักการของการมอบหมายให้บุคคลแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่การงานซึ่งตัวเองมีความถนัดตามธรรมชาติ (one man, one art) เป็นแนวคิดหลักอันสำคัญที่ทางด้านของเพลโตกำหนดให้เป็นคุณธรรมของทั้งชนชั้นผู้ปกครองและชนชั้นต่างๆของนครรัฐ และยังเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสถาปนาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับระบอบการปกครอง

ความผิดพลาดประการสุดท้ายที่จะนำมาสู่ความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงให้แก่ระบอบการปกครองอย่างระบอบคณาธิปไตย มาจากสาเหตุภายในระบอบการปกครองเองอนุญาตให้ผู้ปกครองและคนรวยมีสิทธิสามารถถือครองครอบครองทรัพย์สินได้ในแบบไม่มีข้อจำกัด โดยก่อนหน้านี้ข้อจำกัดในเรื่องการถือครองทรัพย์สินมีที่มาจากกรียัตตัวกฎหมายหรือความเคารพในเรื่องของธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างกันของผู้คนในสังคมการเมือง ภายใต้ระบอบคณาธิปไตยความไร้ขอบเขตในการถือครองทรัพย์สินสมบัติ ทำให้คนรวยยิ่งสะสมสร้างความร่ำรวยเพิ่มพูนมากขึ้นไปเรื่อยๆ ขณะในฝ่ายที่ต้องการขายก็สามารถขายทรัพย์สินของตัวเองออกไปได้ โดยปราศจากเงื่อนไขข้อจำกัดใดๆมาควบคุมสุดท้ายก็มายุติสิ้นสุดลงที่การกลายมาเป็นคนจน คนสิ้นไร้ไม้ตอก ซึ่งทางเพลโตอธิบายการดำรงอยู่ของมนุษย์ประเภทผู้ไร้ทรัพย์สินภายใต้ระบอบคณาธิปไตยไว้ว่า ‘ภายหลังจากการขายทรัพย์สินของตัวเองออกไปจนหมดเกลี้ยงแล้ว ตัวเขาก็ยังสามารถอาศัยอยู่ในนครรัฐได้ ทั้งๆที่ไม่ได้ทำหน้าที่หรือมีการงานให้เกิดประโยชน์แก่นครรัฐแต่อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปของนักธุรกิจ คนงานที่ใช้

¹²⁸Plato. The Republic : 434a-b.

ทักษะไปจนถึงการรับใช้นครรัฐด้วยการเป็นทหาร แต่เขาคือคนจนหรือมนุษย์ผู้ไร้สิ้นถึงหนทางในการประกอบอาชีพ¹²⁹ (a man without means)¹³⁰ (Republic, 2001:552b) ความผิดพลาดดังกล่าวนี้เพลโตพิจารณาตัดสินให้เป็นความชั่วร้ายสูงสุดของความชั่วร้ายทั้งปวง สาเหตุมาจากนครรัฐที่ปกครองด้วยระบอบคณาธิปไตยกลายเป็นแหล่งผลิตมนุษย์ประเภท ‘กาฝาก’ (drones) นอกจากนี้ไม่ให้ความสำคัญดูแลเอาใจใส่กับการเกิดขึ้นมาของมนุษย์ประเภทดังกล่าวแล้ว มิหนำซ้ำยังปล่อยให้เกิดขึ้นจนมีจำนวนมากมาย ซึ่งเพลโตได้ทำนายและกล่าวเตือนการดำรงอยู่ของเหล่ามนุษย์กาฝาก จะกลายเป็นระเบิดเวลาที่หันมาทำลายสร้างความเสียหายแก่ระบอบคณาธิปไตยในที่สุด

ผู้ปกครองในระบอบคณาธิปไตยกลายเป็นผู้ปกครองในแบบที่ไม่มีคุณธรรม ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณสมบัติของผู้ปกครอง เหมือนอย่างผู้ปกครองในระบอบอภิชนาธิปไตยและพลาธิปไตยก่อนหน้านี้เคยให้ความสำคัญ มุ่งไปในเรื่องของความรู้ คุณธรรม ความกล้าหาญ รักในเกียรติยศและการแสวงหาชื่อเสียงเพื่อให้ตัวเองได้รับการนับถือยอมรับจากสังคม แต่กลับกลายเป็นว่าผู้ปกครองของระบอบคณาธิปไตยมาแม้สนใจอยู่แต่เรื่องการแสวงหาเงินทองและสะสมความมั่งคั่งร่ำรวย ทำให้เกิดช่องว่าง ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตระหว่างคนรวยกับคนจนได้ห่างกันมากยิ่งขึ้น ผลจากการที่คนจำนวนมากของสังคมต้องประสบกับความยากจน เป็นบุคคลที่มีหนี้สินพันตัว เป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิมีเสียงในทางการเมือง นำมาถึงความเคียดแค้นถึงขั้นวางแผนการโค่นล้มผู้ปกครองและคนรวย ทางด้านเพลโตบรรยายสภาวะความเปราะบางพร้อมจะพังทลายได้อยู่ทุกเมื่อของระบอบคณาธิปไตยเอาไว้ว่า ‘เมื่อผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองต้องทำงานร่วมกัน แต่ฝ่ายของผู้ใต้ปกครองไม่ให้ความเคารพ ความศรัทธา ความเชื่อถือรู้สึก ว่าตัวเองก็ไม่ได้อ่อนด้อยไปกว่าผู้ปกครองแต่อย่างใด แล้วยังกล่าวโทษเอาที่ผู้ปกครองที่มั่งคั่งร่ำรวยว่า เป็นต้นเหตุทำให้คนจำนวนมากต้องยากจนลง ความคิดและการวางแผนเพื่อโค่นล้มอำนาจผู้ปกครองเป็นสิ่งใ้ดัดแน่นอนอยู่ในจิตใจของคนจำนวนมากเหล่านี้’¹³¹

¹²⁹ คำว่า ‘drones’ หมายถึง ‘มนุษย์กาฝาก’ (parasite) ถือกำเนิดมาจากพลาซัน ภายใต้ระบอบการปกครองเก่าที่ไม่สามารถปรับตัวเองเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของระบอบคณาธิปไตย จนตัวเองต้องกลายสภาพมาเป็นคนจนในระบอบใหม่ มนุษย์กาฝากในสังคมชาวกรีกโบราณถูกจัดประเภทให้เป็นบุคคลผู้ไร้ประโยชน์ (useless) เนื่องจากไม่จัดอยู่ในอาชีพที่แสวงหากำไรสื้ออย่าง อันได้แก่นักค้าเงิน ช่างฝีมือ อัศวินและทหารราบ (โปรดดู J.Sikkenga, Plato’s Examination of the Oligarchic Soul in Book VIII of the Republic. History of Political Thought. Vol. XXIII. No.3.Autumn,2002: .,p.386)

¹³⁰ Plato. The Republic : 552b.

¹³¹ Plato. The Republic : 556d.

เพลโตอธิบายถึงการที่สังคมต้องตกอยู่ในสภาวะของการขัดแย้งและเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ได้นำไปสู่ความไร้เสถียรภาพและขาดเอกภาพของระบอบการปกครองว่า ‘ภายใต้สภาวะดังกล่าวระบอบคณาธิปไตยเปรียบเสมือนกับร่างกายมนุษย์พร้อมจะป่วยไข้ คือต้องการเพียงแค่สาเหตุจากภายนอกเพียงเล็กน้อยก็เพียงพอ จะส่งผลทำให้ร่างกายที่อ่อนแออยู่แล้วนั้นสูญเสียความสมดุล หรือในบางครั้งความป่วยไข้ก็เกิดมาจากเนื้อในร่างกายของตัวเอง สิ่งดังกล่าวเฉกเช่นเดียวกับนครรัฐที่อ่อนแอ ต้องการเพียงแค่แรงผลักดันเพียงเล็กน้อยจากภายนอกก็จะส่งผลทำให้นครรัฐแห่งนั้นเข้าสู่สภาวะสงคราม เกิดการทำลายล้างกันเองขึ้นมา ดำเนินอยู่ในลักษณะที่อาจลงมือรบราฆ่าฟันกันเองก่อนจะมีการรุกรานมาจากศัตรูภายนอกเสียอีก’¹³²

เส้นทางของความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงจากระบบพลาธิปไตย ไปสู่ระบบคณาธิปไตย ถือเป็นเส้นทางในลักษณะเดียวกันกับความเสื่อม อันได้เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณผู้เป็นบุตรหลานในระบบอภิชนาธิปไตยเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบพลาธิปไตย ส่วนด้านเนื้อหาของรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลง เพลโตให้โสเครตีสอธิบายกับคู่สนทนาอาโตมานตัสฟังถึงชะตากรรมอันน่าสะพึงกลัวว่า ‘บุตรชายของพลาซน ในช่วงเริ่มต้นของชีวิตเขาได้เจริญรอยตามบิดาทุกประการ แต่อยู่มาวันหนึ่งเขาได้เห็นบิดาเกิดปะทะกับนครรัฐ มันเหมือนกับเรือปะทะเข้ากับหินโสโครก ซึ่งเขาได้เป็นพยานรู้เห็นถึงการสูญเสียทั้งทรัพย์สิน รวมทั้งชีวิตของบิดาที่ตกลงไปยังมหาสมุทร หรือในอีกแนวทางหนึ่งนั้นได้มีบิดาเป็นแม่ทัพนายกอง เป็นบุคคลผู้มีตำแหน่งใหญ่โตทางสังคม แต่อยู่มาวันหนึ่งถูกลากเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องคดีความและโชคร้ายเกิดแพคดีความ ทำให้ต้องโทษด้วยการประหารชีวิต หรือไม่ก็โดนเนรเทศปลดออกจากตำแหน่งต้องสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมดของตัวเองไป’¹³³

ชะตากรรมที่พลิกผันของบิดาส่งผลต่อบุตรชายในเวลาต่อมา ดำเนินอยู่ในลักษณะที่ว่า ‘เมื่อบุตรชายมองเห็นความสูญเสียดังกล่าวเกิดขึ้นกับตัวบิดา เขายอมเกิดความตื่นตระหนกและเกิดความกลัวติดตามมา จากนั้นเขาก็พร้อมที่จะสละออกจากเรื่องของความรักในเกียรติยศและตัดจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญของตัวเองทิ้งไป จากการที่ตัวเองต้องกลายสถานะมาเป็นบุคคลผู้ต่ำต้อยเพราะความยากจน ทำให้เขาหันไปแสวงหาเงินทอง ลงมือกระทำมันอย่างตะกละตะกรามจนค่อยๆ เก็บออมเงินทองจากการทำงานไว้ทีละเล็กละน้อย บุคคลในลักษณะดังกล่าวนี้ได้ยกเอาส่วนความ

¹³²Plato. The Republic : 556e.

¹³³Plato. The Republic : 553b.

อยากปรารถนาและความตระหนี่ ให้มันขึ้นมาเป็นส่วนที่ปกครองและชี้นำจิตวิญญาณของตัวเอง'¹³⁴ (Republic, 2001:553c) ภายหลังจากนั้นจิตวิญญาณของชายหนุ่มในส่วนเหตุผลกับความกล้าหาญ ก็ต้องยอมศิโรราบหลีกเลี่ยงให้กับส่วนที่เป็นความอยากปรารถนาเข้ามาปกครองแทน ชายหนุ่มเปลี่ยนจากคนหนุ่มที่เคยรัก เคยให้ความศรัทธา รักในเรื่องเกียรติยศ ความมีชื่อเสียง เป็นบุคคลผู้มีหัวใจที่ทะเยอทะยาน กลายมาเป็นบุคคลที่จิตวิญญาณมีแต่ความตระหนี่ รักในเงินทอง เรียกได้ว่าทำการเปลี่ยนจิตวิญญาณของตัวเองให้กลายเป็นคนฉวย (oligarchic man) อย่างเต็มรูปแบบ

การทุ่มเทชีวิตไปกับเรื่องของการทำงาน ให้ความสำคัญกับเงินทองที่หามาได้ทุกบาททุกสตางค์ มีผลทำให้คนฉวยต้องคาดคะเนและคำนวณ ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบกับเงินทองที่ได้ลงทุน และใช้จ่ายออกไป พฤติกรรมการใช้จ่ายเงินในลักษณะดังกล่าวมีผลให้คนฉวย ไม่ยอมใช้เงินลงทุนไปกับสิ่งของ ไม่สนใจเข้ามาเป็นธุระยุ่งเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่ไม่สามารถสร้างประโยชน์กลับตอบแทนคืนมาเป็นรูปธรรม รวมไปถึงเรื่องของการลงทุนในระยะยาว ขณะที่การตัดสินใจเพื่อการลงทุนต้องเป็นสิ่งที่คำนวณเห็นผลได้ในระยะสั้นๆ (enlightened self-interest) ดังนั้นจึงไม่ใส่ใจ ให้ความสำคัญกับการลงทุนในด้านการศึกษา การฝึกฝนสร้างสมสติปัญญา ถูกมองว่าเป็นการใช้จ่ายที่สูญเปล่าโดยใช่เหตุ หรือหากจะหันมาเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับตัวความรู้ของพวกเขา อาจปรากฏอยู่ในรูปของสนใจใน 'องค์ความรู้' แบบสำเร็จรูป เป็นการเอื้ออำนวยให้กับทางฝ่ายผู้เรียนเองต้องการเรียนง่ายจบไว พร้อมสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยฉับพลัน (vulgar pragmatism) โดยตรงกับการประกอบอาชีพในด้านธุรกิจการค้า และการลงทุนอาทิเช่น การศึกษาด้านการตลาด การบริหารและการจัดการด้านธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันกำลังเปิดสอนอยู่ในเกือบทุกสถานการศึกษา

ระบอบคณาธิปไตยนอกเหนือไปจากจะเป็นระบอบการปกครอง ที่สร้างให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ระหว่างคนรวยกับคนจน จนทำให้ันครรัฐเกิดการแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่ายแล้ว ทางด้านจิตวิญญาณของผู้ปกครองหรือพลเมืองเอง ก็มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากตัวระบอบการปกครอง กล่าวคือจิตวิญญาณของบุคคลผู้เป็นคณาชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้งภายใน (factional conflict) ถูกดึงไปมาระหว่างความปรารถนาฝ่ายต่ำ เรียกในอีกชื่อหนึ่งว่าความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desire) คือความปรารถนามีขึ้นเพื่อต้องการเพียงแค่ตอบสนองต่อความสนุกสนาน ความรื่นรมย์ในแบบเฉพาะหน้า ในขณะที่ความปรารถนาฝ่ายต่ำถูกหักท้วงและหักห้าม

¹³⁴Plato. The Republic : 553c.

จากความปรารถนาในฝ่ายที่สูงกว่า เกิดมีความกลัวขึ้นมาว่าชีวิตจะต้องประสบกับความยากลำบาก ดังนั้นการแสวงหาความมั่นคงให้กับชีวิตในกายภาคหน้า ทำให้คนงานจำต้องลงแรงทำงานหนักเพื่อสะสมเงินทองเอาไว้ใช้ในวัยชรา ดำเนินอยู่ในลักษณะของ ‘การอดเปรี้ยวเอาไว้กินหวาน’

เมื่อพิจารณาจากรูปลักษณะของความขัดแย้งซึ่งได้ต่อสู้กันอยู่ในจิตวิญญาณของบุคคลดังกล่าวแล้ว ทำให้เราพอจะเกิดจินตนาภาพเห็นแนวโน้มด้านบวก ที่เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณของคณาชนจากการรอดพ้น ไม่ถูกรอบงำและควบคุมจากฝ่ายความปรารถนาอยากที่ไม่จำเป็น ถึงแม้ว่าส่วนของจิตวิญญาณความปรารถนาในฝ่ายสูงจะแสดงออกมาในรูปของการคิดคำนวณ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นเหตุผลในเชิงเครื่องมือ (instrumental reason) สามารถแสดงออกถึงภาพลักษณ์ของการเป็นสัตว์เศรษฐกิจ (homo oeconomicus) ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้แล้วอุปนิสัยในเรื่องของความขยัน มีความอุสาหะ ต้องดิ้นรนในการทำมาหาเลี้ยงชีพ มีนิสัยแสวงหาทรัพย์สินเงินทองของบุคคลภายใต้ระบอบคณาธิปไตยและของคณาชนนั้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับระบอบการปกครองซึ่งมีมาก่อนและที่จะเกิดตามหลังมา พอจะพิจารณาตัดสินได้ว่าเป็นระบอบคณาธิปไตย อยู่ในสถานะรูปแบบการปกครองและการดำเนินชีวิตของผู้คนติดอยู่กับความเป็นจริงของชีวิตมากที่สุด (life necessity)

ถึงแม้ว่าระบอบคณาธิปไตยและจิตวิญญาณของคณาชน จะจัดเป็นระบอบการปกครองแรกๆ ทางผู้ปกครองพร้อมกับจิตวิญญาณของเขาถูกความปรารถนาอยาก (desire) เข้าปกครองอย่างสมบูรณ์แบบ ในขณะที่เรื่องของการรู้จักแยกแยะระหว่างความปรารถนาที่จำเป็น (necessary desire) ออกจากความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desire) ถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญของระบอบคณาธิปไตยและการเป็นคณาชนเป็นการป้องกันไม่ให้คณาชนถึงแก่ความเสื่อมและเปลี่ยนสถานะของตัวเองไปสู่การเป็นมนุษย์กาฝาก (drones) ซึ่งเป็นมนุษย์ประเภทที่เพลโตเชื่อว่าจิตวิญญาณ ถูกความรื่นรมย์และความอยากปรารถนาเข้าครอบครองโดยสมบูรณ์¹³⁵ (Republic, 2001:559d) ขณะที่ความปรารถนาอันไม่จำเป็นนั้น เป็นสิ่งซึ่งมนุษย์เราสามารถป้องกันไม่ให้มันเกิดขึ้นมา ผ่านมาทางการฝึกฝนด้านของวินัยและให้การศึกษาอบรม ตั้งแต่บุตรหลานยังมีอายุน้อยกันอยู่ ทำให้สามารถเพิ่มศักยภาพของจิตวิญญาณในด้านการคิด การมีสติปัญญาและคุณธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณธรรมในด้านที่เกี่ยวข้องกับการรู้จักควบคุมตนเอง (moderation)¹³⁶

¹³⁵Plato. The Republic : 559d.

¹³⁶Plato. The Republic : 558d-559c.

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงเรื่องของคุณธรรมและความยุติธรรม ตลอดไปจนถึงจิตวิญญาณ อันมีระเบียบแบบแผน (well ordered-soul) ในแบบได้เกิดขึ้นกับผู้ปกครองในระบอบคณาธิปไตย นั้น มีความเป็นมาเกิดขึ้นจากความละอายและความกลัวในความยากจน กลัวความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สินเงินทองที่ตัวเองอุส่าห์เพียรพยายามลงทุนลงแรงหามาได้ เป็นสิ่งซึ่งไม่ได้เกิดมาจากบุคคลผู้นั้นได้มีจิตวิญญาณที่มีสติปัญญาและมีความรู้อันแท้จริงแต่อย่างไร ในขณะที่เดียวกันแรงผลักดันมีผลทำให้คณาชน ต้องการเป็นผู้ปกครองก็เพื่อเป้าหมายในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวเอาไว้ ประกอบเข้ากับความต้องการในการแสวงหาเงินทองและความร่ำรวยให้แก่ตนเองและพรรคพวก เพื่อนฝูงเท่านั้น การยึดติดอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัว ทำให้ผู้ปกครองของระบอบคณาธิปไตยไม่สามารถจะกระทำการหรือมีความคิดในแบบก้าวไกลออกไปถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมได้ หรือไม่เช่นนั้นความคิดดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อผลประโยชน์ส่วนตัวเกิดของผู้ปกครองมีความบังเอิญไปประสานสอดคล้องกับผลประโยชน์ของส่วนรวมเอง

ความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงของระบอบคณาธิปไตย สะท้อนให้เห็นจากการที่ผู้ปกครอง ถูกโค่นล้มลงจากอำนาจ โดยคนจนจำนวนมากในนครรัฐเองแล้ว ยังมีตัวอย่างให้เห็นได้จากการที่บุตรหลานของผู้ปกครองเองไม่สามารถจะบังคับควบคุมจิตวิญญาณของตัวเอง ให้อยู่ภายใต้การควบคุม และชี้้นำของความปรารถนาที่จำเป็น (necessary desire) นับเป็นเรื่องการเดินทางรอยเท้าของบิดา ในเรื่องการทำมาหากิน อย่างไรก็ตามเมื่อลองหันมาพิจารณาถึงเรื่องราวเบื้องหลังในเรื่องของการอบรมเลี้ยงบุตรหลานของเหล่าคณาชน จะพบว่าพวกเขาเหล่านี้เกิดมาและใช้ชีวิตพร้อมกับทรัพย์สินสมบัติเงินทอง ที่ทางฝ่ายบิดามารดาได้ลงทุนลงแรงแสวงหามาและสะสมเอาไว้เป็นจำนวนมาก มีผลทำให้ลูกหลานไม่ต้องทำงานหนัก ไม่ต้องประสบกับความเหนื่อยยากความลำบาก หรือความกลัวและความเสื่อมเสียเกียรติ อันเนื่องมาจากความยากจนเหมือนอย่างกับผู้เป็นบิดามารดาเคยมีประสบการณ์มา นอกจากภูมิหลังในลักษณะดังกล่าวแล้ว ความคิดของบุตรชายต่อวิถีชีวิตซึ่งได้ดำเนินมาในแบบบิดาของเขานั้น ดูจะไม่เป็นสิ่งที่น่าดึงดูดใจและไม่มีความจำเป็นที่ตัวเขาจะต้องใช้ชีวิตในลักษณะที่ต้องลงทุนลงแรงขยันทำมาหากินและแสวงหาเงินทองให้เหมือนอย่างที่คุณคนในรุ่นบรรพบุรุษเคยปฏิบัติกันมา บุตรชายจึงปล่อยตัวปล่อยใจใช้เงินทองของบิดาไปในเรื่องการบำรุงบำเรอความสุข แสวงหาความสำราญในทางกามารมณ์และร่างกาย การมีโลกทัศน์และชีวทัศน์ในลักษณะดังกล่าวเป็นการเปิดประตูต้อนรับการล่อลวงของความอยากปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desire) ให้เข้ามาสัมผัสและครอบครองจิตวิญญาณตัวเอง

ก่อนที่จิตวิญญาณของบุตรชายจะเอนเอียง ถูกความปรารถนาอยากที่ไม่จำเป็นลงมือกลืนกินไปจนหมดสิ้นนั้น ทางฝ่ายบิดามารดา ครอบครัวของเด็กชายที่เคยให้การอบรมเลี้ยงดูมาก่อน ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ อยู่ในลักษณะของการกล่าวตักเตือน เพื่อถอดกระซางความคิดและจิตวิญญาณของบุตรชายให้กลับมาอยู่กับความอยากปรารถนาที่จำเป็นอีกครั้ง แต่เนื่องจากความพยายามในครั้งนี้ได้สร้างความขัดแย้งภายในให้เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณของบุตรชาย กลายมาเป็นประเด็นความขัดแย้งอันน่าสนใจ ทำให้เพลโตบรรยายเปรียบเทียบสภาวะการณ์ดังกล่าวเอาไว้ว่า ‘เมื่อเด็กได้รับการเลี้ยงดูเหมือนดังที่เราเคยพูดกันมาแล้ว คือได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างตระหนี่และไร้การศึกษา แต่เมื่อเขาผล่อออกมาล้มรสน้ำผึ้งของเหล่าผึ้งตัวผู้ (drones) และคลุกคลีอยู่กับมัน เหล่าสัตว์ที่ดูร้ายเหล่านี้ได้เสนอสนองความรื่นรมย์ในแบบหลากหลายและสี่สรรให้แก่เด็กหนุ่ม เราคงพอจะมองเห็นได้ว่า ณ ตรงจุดนี้จิตวิญญาณของเด็กหนุ่มเริ่มจะเปลี่ยนแปลง จากความเป็นคณาชนมาเป็นพวกประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นในทำนองเดียวกันกับการที่เราได้มองเห็นถึงนครรัฐเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองด้วยสาเหตุจากการมีพวกต่างนครรัฐมาผลักดัน ช่วยสนับสนุนเป็นกำลังเสริม เหมือนกับการที่เหล่าคนหนุ่มสาวก็ยอมเปลี่ยนแปลงไปเมื่อพวกเขาโดนจู่โจมจากความอยากปรารถนาที่มาจากภายนอก มาเข้าข้างความปรารถนาซึ่งมีอยู่ในตัวพวกเขามาก่อน ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความคิดว่า ถ้ามีพรรคพวกของอีกฝ่ายหนึ่งมาช่วยฝ่ายคณาธิปไตยในตัวของเด็กหนุ่ม ไม่ว่าจะเป็คำแนะนำหรืออยู่ในรูปของการชู้บังคับจากฝั่งบิดาหรือญาติพี่น้องก็ตาม การแตกแยกและความเหนียวรั้งยอมเกิดขึ้นในตัวเขา เมื่อถึงครานั้นจิตวิญญาณของเด็กหนุ่มจะต้องเผชิญหน้าต่อสู้กับความขัดแย้งดังกล่าว’¹³⁷

มีสาเหตุซึ่งได้สืบเนื่องมาจากผู้ปกครองในระบอบคณาธิปไตยเองมีความเพิกเฉย ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษา รวมไปถึงเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างถูกวิธี ทั้งๆที่สิ่งดังกล่าวจะกลายมาเป็นป้อมปราการอันมีความมั่นคงถาวร ทำการป้องกันไม่ให้จิตวิญญาณของบุตรหลานเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อม โดยเมื่อความอยากปรารถนาได้โดนขับไล่ออกไปในครั้งแรกสามารถรวมตัวกันและหันกลับมาจู่โจมบุตรชายของตัวเองอีกครั้ง ซึ่งในครั้งใหม่นี้แม้จะได้รับการต่อต้านเหมือนกับในครั้งแรก แต่ในที่สุดอยากความปรารถนาที่ไม่จำเป็นกลับได้รับชัยชนะสามารถยึดครองและเปลี่ยนแปลงจิตวิญญาณบุตรหลานของคณาชน ให้เข้าไปสู่คุณสมบัติและรูปแบบของจิตวิญญาณที่เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์แบบ โดยจิตวิญญาณในแบบเก่าไม่มีวันหวนกลับคืนมา ในส่วนการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นกับตัวบุตรหลาน เพลโตได้บรรยายถึงสถานะใหม่ของความอยาก

¹³⁷ Plato. The Republic : 559e-560a.

ปรารถนาเอาไว้ว่า ‘เมื่อได้ทำการชำระและสร้างความว่างเปล่าให้เกิดแก่จิตวิญญาณของเด็กหนุ่มแล้ว ถึงเวลานั้นก็จะนำเอาความหยาบ ความไร้ระเบียบ ความฟุ่มเฟือยและความไร้ยางอาย เป็นคุณสมบัติ ซึ่งโดนขับไล่ไปก่อนหน้านั้นแล้วกลับคืนมาอีกครั้ง สำหรับในครั้งใหม่นี้ได้จัดการระดับประดาตกแต่ง ด้วยแสงไฟ ทำการสวมมงกุฎให้มัน มีดนตรีมาขับกล่อมสรรเสริญไปพร้อมๆ กับการเอาอกเอาใจ ด้วยการเรียกชื่อความหยาบคายเสียใหม่ว่ามีการศึกษาดี ความไร้ระเบียบว่าเสรีภาพ ความฟุ่มเฟือยว่าเป็น ความใจกว้างและความไร้ยางอายว่าความกล้าหาญ และมันก็ดำเนินต่อไปในทำนองดังกล่าวนี้มิใช่หรือ ที่คนเราเมื่อยังอยู่ในวัยหนุ่มได้เปลี่ยนจากความปรารถนาที่จำเป็นอันเป็นสิ่งที่พวกเขาได้ถูกอบรมเลี้ยงดู มา มุ่งไปหาเสรีภาพและการปลดปล่อยในเรื่องความปรารถนาอยากที่ไม่จำเป็นออกมา’¹³⁸

ความเสื่อมของระบอบการปกครองและจิตวิญญาณมนุษย์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

ไม่ว่าต้นกำเนิดของระบอบประชาธิปไตย จะได้สถาปนาตัวเองมาจากคนจนจำนวนมากได้ลุก อือขึ้นมาลงมือปฏิวัติโค่นล้มผู้ปกครอง ที่เป็นคนรวยในระบอบคณาธิปไตย ในขณะที่เดียวกันความ เสื่อมและการเปลี่ยนแปลง ได้บังเกิดขึ้นกับจิตวิญญาณบุตรหลานของผู้ปกครองในระบอบคณาธิปไตย มีสาเหตุมาจากฝ่ายผู้ปกครองอันได้แก่บิดาเองประสบกับความล้มเหลวในเรื่องการอบรมสั่งสอนบุตร หลาน กล่าวคือไม่สามารถจะปลูกฝังในเรื่องระเบียบวินัยตลอดไปถึงควบคุมดูแลจิตวิญญาณของ ลูกหลานของตัวเองให้สนใจยึดอยู่กับความมธยัสถ์ เกิดความล้มเหลวในการปลูกฝังนิสัย ด้านขยันทำ มาหากินแสวงหาเงินทอง เก็บออมทรัพย์สินเอาไว้ แต่กลับไปใช้ชีวิตเก๋ือกกล้วยอยู่กับความสุข สนุกสนาน ใช้จ่ายเงินทองไปเพื่อตอบสนองความปรารถนาฝ่ายต่ำ จึงได้ลงมือผลาญเงินทองที่บิดาหา ไว้ให้ สภาวะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งเป็น ส่วนประกอบหลักของจิตวิญญาณในระบอบการปกครองทั้งสองระบอบ อันได้แก่ความร่ำรวยภายใต้ ระบอบคณาธิปไตยพยายามแสวงหาเสรีภาพของระบอบประชาธิปไตยมาเป็นพรรคพวกเพื่อให้ตัวเอง หลุดออกจากพันธนาการในเรื่องการขยันอดออม ขณะที่เสรีภาพของผู้คนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เองจะสามารถเห็นผลได้ ก็ต้องอาศัยปัจจัยทางด้านทรัพย์สินรวมไปถึงความร่ำรวยมั่งคั่งของระบอบ คณาธิปไตยเข้ามาเป็นพลังช่วยเหลือเกื้อหนุน

¹³⁸Plato. The Republic : 560e-561a.

เพลโตเริ่มต้นในการอธิบายรูปแบบ ลักษณะเฉพาะของระบอบประชาธิปไตย เอาไว้ว่า 'เป็นระบอบการปกครองที่ด้อยค่ากว่าระบอบคณาธิปไตยเนื่องมาจาก เป็นระบอบการปกครองที่ได้ให้คุณค่ากับความปรารถนาทุกประเภทอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน (valued equally)¹³⁹ ในขณะเดียวกันการให้ความสำคัญกับเรื่องของ 'เสรีภาพ' (freedom) ส่งผลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนภายใต้ระบบประชาธิปไตย เป็นไปในลักษณะของการปล่อยตัวปล่อยใจ (licentious) ดำเนินไปในทำนองสามารถเลือกสรรสิ่งต่างๆ ได้อย่างสะดวกและเสรี เพียงเพื่อตอบสนองความพึงพอใจให้แก่ตัวเอง รูปแบบชีวิตในลักษณะดังกล่าวถูกทางโสเครตีสหยาบยกขึ้นมากล่าวถึงในทำนองเสียดสีเอาไว้ว่า

‘พวกเขาสนองความพึงพอใจที่เกิดขึ้นกับตัวเองวันแล้ววันเล่า เต็มวันเต็มเหล่า พอวันต่อมาต็ม น้ำเปล่าและหันมาออกกำลังกาย อีกวันต่อมากลับเกิดความเกียจคร้านไม่อยากลงมือทำอะไร และในบางครั้งก็ดูเหมือนว่าจะใช้เวลาหมกมุ่นอยู่กับการศึกษาปรัชญา ขณะที่เวลาส่วนใหญ่ของบุคคลพวกนี้จะใช้ไปในการยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางการเมือง จะก้าวขึ้นปราศรัยในทันทีเมื่อโอกาสมาถึงตัว ส่วนฝ่ายพวกที่เคยกล่าวชื่นชมยกย่องทหารก็จะปฏิบัติตัวไปในแนวทางนั้น เช่นเดียวกับพวกที่ยกย่องนักธุรกิจ จึงพิจารณาจัดได้ว่าเป็นชีวิตที่ไม่สามารถจัดการในเรื่องระเบียบหรือไม่สามารถจัดการกับความปรารถนาที่ไม่ลงตัวได้ (unnecessary desire) นอกจากนี้ตราบเท่าที่ระบอบการปกครองยังคงอนุญาตให้ผู้คนสามารถใช้ชีวิตในลักษณะดังกล่าวต่อไปได้ ย่อมจะเรียกขานสิ่งที่ตัวเองได้ปฏิบัติอยู่ว่า ความรื่นรมย์ อิศราภาพและความสุข ซึ่งเราเรียกคนพวกนี้ว่าเป็นผู้มอบความเท่าเทียมความเสมอภาคให้แก่ทุกสิ่งทุกอย่าง’¹⁴⁰

เพลโตบรรยายถึงคุณลักษณะต่างๆ ที่ได้ประกอบกันขึ้นเป็นระบอบประชาธิปไตย อันประกอบด้วยความเป็นนครรัฐเต็มไปด้วยบรรยากาศของเสรีภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็นและการเลือกใช้ชีวิตตามที่ตัวบุคคลผู้นั้นต้องการ เป็นสิ่งไม่ปรากฏมีระบอบการปกครองแบบไหนก่อนหน้าระบอบประชาธิปไตย จะสามารถหยิบยื่นให้แก่สมาชิกผู้อยู่อาศัยได้ คุณสมบัติดังกล่าวมีผลทำให้ นักปรัชญาการเมืองอย่างเพลโตนิยามระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดึงดูดสายตาผู้คนได้มากที่สุด (the most attractive of the regimes) มีรายละเอียดอธิบายตามมาว่า ‘เปรียบเสมือนกับเสื้อผ้าหลากสีสัน ถูกตกแต่งประดับประดาด้วย

¹³⁹Plato. The Republic : 561c.

¹⁴⁰Plato. The Republic : 561d-e.

พฤษภานานาพันธุ์ ต้องสายตาแก่ผู้คนที่ผ่านไปมาด้วยรูปลักษณ์ของศีลธรรมนานาประเภท ผู้คนส่วนมากจึงได้ตัดสินว่า นี่แหละคือระบอบการปกครองมีความสามารถดึงดูดสายตาคความสนใจจากผู้คนได้มากที่สุด’ (Republic, 2001:557c-d) นอกจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้วระบอบประชาธิปไตยยังขึ้นชื่อว่าเป็นระบอบการปกครองที่อนุญาตให้กับความสนุกสนาน ความมีสีสันอันสดใส มีความน่าตื่นตาตื่นใจทุกรูปแบบเกิดขึ้นมาและดำรงอยู่ได้ จนกระทั่งเดินเข้าไปใกล้ขอบเหวของความเป็นอนาธิปไตยและยังให้ความเสมอภาคแก่สิ่งที่มีความเท่าเทียมกันและไม่มีมีความเท่าเทียมกัน¹⁴¹ (Republic, 2001:558c)

บ้านเมืองอัดแน่นไปด้วยบรรยากาศของเสรีภาพ ช่วยให้พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสามารถมีระบอบการปกครองนานารูปแบบมาให้เลือกใช้ ไม่ต่างไปจากตลาดร้านค้าที่มีระบอบการปกครองแบบต่างๆ ให้เลือกดูเลือกซื้อ มีความเหมาะสมกันเป็นอย่างดีกับลูกค้าผู้มีความต้องการจะสร้างหรือออกแบบระบอบการปกครองรูปแบบใหม่ขึ้นมา ซึ่งจะต้องเดินทางมาเลือกดูแบบในนครรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เป็นสถานที่ทำให้เขาสามารถเลือกดูรูปแบบการปกครองต่างๆ ไม่แตกต่างกับการไปตลาดเพื่อจับจ่ายหาซื้อของกินของใช้ ขณะเดียวกันรูปแบบในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของเสรีภาพ ทำให้แต่ละบุคคลต่างใช้ชีวิตของตัวเองโดยอิสระภายใต้กรอบและเกราะของเสรีภาพทำให้ไม่มีผู้ใดเข้ามายุ่งเกี่ยว (private life) ไม่ต้องโดนบังคับให้มาทำหน้าที่รับผิดชอบกับกิจการสาธารณะ สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองที่ไม่ต้องทำตามพันธะและหน้าที่ (obligation and duty) กระทำตัวไม่ต้องสนใจใยดีกับสิ่งใดๆเหมือนอย่างสุภาพชนไทยทั่วไป ‘เอาหูไปนาเอาตาไปไร่’ ตลอดจนมีสำนึกความรับผิดชอบต่อทางการเมืองใดๆ (political responsibilities)

การใช้ชีวิตในลักษณะของการยึดโยงตัวเองเข้ากับสิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยอาจนำไปสู่อันตราย อันเกิดขึ้นจากความไร้ความสำนึก ขาดซึ่งจิตวิญญาณในทางสาธารณะ (public spirit) สุดท้ายอาจนำมาถึงการสูญสลายในความเป็นชุมชนทางการเมือง นอกจากนี้รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในชุมชนการเมืองยังแสดงออกมาในลักษณะที่ ‘ไม่มีการบังคับให้สมาชิกของชุมชนการเมืองมารับตำแหน่งใดๆของทางการ ถ้าหากตัวบุคคลผู้นั้นเองไม่ชอบและไม่ต้องการ ทั้งๆที่เป็นบุคคลผู้มีความสามารถอยู่ครบถ้วน พวกเขาคุณสมบัติอยู่เปี่ยมล้น ไม่ต้องโดนเกณฑ์ไปเป็นทหารทั้งๆที่นครรัฐกำลังทำสงครามกันอยู่ ในทำนองเดียวกันไม่มีการบังคับให้รักษาสันติภาพ

141
Plato. The Republic : 558c.

ขณะที่คนอื่นๆกำลังลงมือปฏิบัติกันอยู่ นับได้ว่าเป็นชีวิตเต็มไปด้วยความร่าเริงเบิกบานอันสวรรคต์ได้ประทานมาให้¹⁴² ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยยังประกอบด้วยค่านิยมในเรื่องความมีขันติธรรม (tolerance) ความอดทน แต่การดำรงอยู่ของค่านิยมดังกล่าวดำเนินไปในลักษณะมีความสอดคล้องมีการสอดรับไปกับเรื่องของการปล่อยปละละเลย ไม่ให้ความสำคัญและใส่ใจตรวจสอบถึงรายละเอียดในเรื่องของที่มา ภูมิหลังทางด้านการศึกษา สังกัดอยู่ในชนชั้นไหน เรื่องของชาติตระกูลและการอบรมเลี้ยงดูของบุคคลผู้จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง โดยขอเพียงแต่มีคำพูดที่สามารถจูงใจ กล่าววาทศิลป์สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนส่วนใหญ่หรือได้ผ่านการรับเลือกตั้งเข้ามาก็เป็นเงื่อนไขที่เพียงพอแล้ว¹⁴³

สำหรับความเสื่อมและการเปลี่ยนแปลงของระบอบประชาธิปไตย ดำเนินไปในแบบแผนเดียวกันกับระบอบการปกครองที่มีมาก่อนหน้า กล่าวคือสาเหตุของความเสื่อมมาจากการฝ่ายผู้ปกครอง ผู้อยู่อาศัยในระบบคณาธิปไตยมีค่านิยมยึดมั่น ให้ความสำคัญกับเรื่องของการแสวงหาเงินทองและสะสมความมั่งคั่ง ซึ่งภายในตัวของสิ่งดังกล่าวเองถือกันว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ให้แก่ระบอบการปกครอง มาในส่วนของระบอบประชาธิปไตยตัวตนและอัตลักษณ์ก็คือ ‘เสรีภาพ’ เป็นประเด็นซึ่งเพลโตได้กล่าวถึงเสรีภาพในแบบเออลันทวมตันออกมาของผู้คนในระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ว่า ‘ความสามารถในการตอบสนองต่อความอยากปรารถนา ดังกล่าว (ความปรารถนาในเสรีภาพ) อีกทั้งยังปล่อยปละละเลยเสียจากสิ่งอื่นๆ จะนำมาถึงการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครอง ได้เกิดขึ้นไปพร้อมๆกับการสร้างความต้องการให้เกิดระบอบทรราชย์ตามมา’¹⁴⁴

เสรีภาพ (freedom) และความเสมอภาค (equality) สองแนวคิดมีความสำคัญในฐานะการเป็นองค์ประกอบหลักของระบอบประชาธิปไตยถูกประเมินคุณค่าตีความว่า เป็นความพยายามในการจะทำให้มนุษย์ทุกคน รวมถึงสรรพสิ่งทุกอย่างภายใต้ระบอบการปกครองมีคุณค่าเท่าเทียมกัน พยายามทำให้มาอยู่ใน ‘ระดับเดียวกัน’ (levelling down everything) มุ่งเน้นไปยังการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันในแนวระนาบ (horizontal relation) โดยการปฏิเสธและเมินเฉยต่อ

¹⁴²Plato. The Republic : 557e-558a.

¹⁴³Plato. The Republic : 558c.

¹⁴⁴Plato. The Republic : 562c.

ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relation) อันประกอบด้วยเรื่องของยศชั้นสูงต่ำพร้อมกับการพิจารณาประเมินคุณค่าความสำคัญของสมาชิกกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน

ขณะที่เพลโตอธิบายความสัมพันธ์ของผู้คนที่ดำเนินอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันและการมีเสรีภาพปราศจากการมียศชั้นสูงต่ำมากำกับเอาไว้ว่า ‘ทางฝ่ายบิดาย่อมทำนิสัยให้เหมือนกับบุตรของตน ส่วนทางบุตรนั้นเล่าก็ทำนิสัยให้เหมือนกับบิดา ทำให้ไม่มีความละอายหรือเกรงกลัวต่อบิดา ด้วยการกระทำเช่นนั้นแหละจะตอบสนองสิ่งที่เขาต้องการคือเสรีภาพ ถัดต่อจากนั้นมาถึงเรื่องของผู้คนได้ทำการอพยพโยกย้ายมาจากนครรัฐอื่น ก็จะอยู่ในฐานะเท่าเทียมกับพลเมืองผู้อยู่อาศัยในเมืองแห่งนั้นมาก่อนและพลเมืองในเมืองนั้นก็มีความเท่าเทียมกับคนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในภายหลัง ในส่วนของชาวต่างชาติก็ได้ดำเนินไปในลักษณะเดียวกัน สิ่งเหล่านี้และสิ่งเล็กน้อยอื่นๆจะเกิดตามมา ภายใต้สภาวะการณ์ได้ดำเนินอยู่ภายใต้ันครรัฐ ทางฝ่ายครูอาจารย์จะเกรงกลัวลูกศิษย์จนเกิดการประจบประแจงลูกศิษย์ขึ้นมา ทางฝ่ายลูกศิษย์เองจะเกิดการดูหมิ่นครูและบุคคลผู้เฝ้าดูแลและเคยให้การสั่งสอนพวกเขา มาทางฝ่ายเด็กหนุ่มก็จะเอาอย่างผู้มีมีความอาวุโสกว่าพร้อมกับทำทนายผู้สูงอายุกว่าด้วยคำพูดและการกระทำ ทางด้านคนแก่จะกลับลงมาเป็นเด็ก เสียนแบบพฤติกรรมเหมือนกับเด็ก กระทำลงไปเพื่อต้องการได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่สามารถคบหาสมาคมได้โดยง่าย เป็นบุคคลผู้ทรงเสน่ห์ โดยการกระทำตัวเช่นนั้นก็มีเป้าหมายก็เพื่อไม่ต้องการให้ถูกผู้คนเกิดการครหานินทาว่าเป็นคนหยาบกระด้างและวางอำนาจ’¹⁴⁵ (Republic, 2001:562e-563b) การเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทและพฤติกรรมในลักษณะดังที่ได้อธิบายไปในข้างต้นแสดงให้เห็นชีวิตของผู้คนดำเนินอยู่อย่างไร้รูปแบบ (formless) ใช้ชีวิตในแบบที่อ้าแขนเปิดกว้างพร้อมรับเอาความเป็นผู้อื่น สิ่งที่คุณอื่นมองและคิดกับตัวเองเข้ามาเป็นของตัวเองได้ตลอดเวลา (open to all possibilities) เฉกเช่นเดียวกันกับระบอบการปกครองที่บุคคลผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่

การมีเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ได้แพร่ขยายอาณาเขตพื้นที่ของมันไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างนายกับข้าทาส ผู้หญิงกับผู้ชาย ไม่ละเว้นแม้แต่มนุษยกับสัตว์เลี้ยงของเขาเอง โดยเพลโตบรรยายรูปแบบใหม่ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาว่า ‘เสรีภาพในแบบซึ่งเรียกได้ว่าเกินขอบเขต มีการขยายตัวไปถึงความเป็นอยู่ของเหล่าทาสซึ่งถูกซื้อขายมาโดยไม่ว่าชายหรือหญิงเหล่าทาสย่อมมีเสรีภาพในระดับไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้ที่ซื้อเขามาหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของทาสนั่นเอง...และสิ่งที่ข้าพเจ้าจะพูดให้ท่านฟังต่อไปนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าท่านอาจจะไม่เชื่อหากท่านไม่มองเห็น

¹⁴⁵Plato. The Republic : 562e-563b.

มันด้วยตาของตนเอง เรื่องดังกล่าวก็คือสัตว์เลี้ยงในนครรัฐได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะมีเสรีภาพมากกว่านครรัฐอื่นที่ไม่ได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เหมือนดังสุภาชิตเคยกล่าวไว้ว่า สุนัขก็จะเหมือนกับผู้หญิงที่เป็นเจ้านายของมัน ส่วนฝ่ายม้าและลาต่างมีเสรีภาพอันเปี่ยมล้นสามารถวิ่งเล่นอยู่บนถนนได้ตามใจชอบ เทียววิ่งเข้าชนใครต่อใครที่เดินไปมาอยู่บนท้องถนนหากไม่หลบมัน ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงอยู่ในบรรยากาศอันอบอุ่นเปรียบพร้อมไปด้วยกลิ่นอายและลมหายใจแห่งความเสมอภาค ความเท่าเทียมและเสรีภาพล่องลอยอยู่¹⁴⁶ (Republic, 2001:563b-c) ความมีเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้ระบอบประชาธิปไตย นำมาสู่ประเด็นไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการแยกแยะให้เกิดผู้คนในสังคมการเมือง (discernment) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความอยากปรารถนาที่ต่ำกว่าแยกออกจากความปรารถนาที่สูงกว่า การขาดความรู้ความสามารถดังกล่าวของผู้คนส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตย อยู่ในฐานะอันพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครอง หรือไม่เช่นนั้นก็เมินเฉยต่อชีวิตของนักปราชญ์ ซึ่งดำเนินอยู่ในระดับเดียวกับผู้ปกครองที่เป็นทรราชย์

การกล่าวอ้างอิงอยู่กับเรื่องของเสรีภาพและความเสมอภาค ส่งผลทำให้ประชาธิปไตยกลายมาเป็นระบอบการปกครองที่ตัวผู้ปกครองไม่มีรูปลักษณะแน่ชัด (amorphous) ทำให้ไม่สามารถถือครองอำนาจอันเด็ดขาดและชัดเจน เหมือนกับผู้ปกครองในระบอบการปกครองได้มีมาก่อนหน้า ประกอบกับเรื่องที่มาของผู้ปกครองถ้าหากไม่มาจากการเลือกตั้ง การคัดสรรผู้นำก็จะอยู่ในรูปของการจับสลาก (by lot) นอกจากนี้เราจะมองเห็นว่าเมื่อระบอบประชาธิปไตย ได้บรรลุถึงเสรีภาพอันสูงสุด คือไม่มีผู้ใดสามารถกล่าวอ้างสิทธิในการเป็นผู้ปกครองหรือมีอำนาจบังคับบัญชาอยู่เหนือใครได้ เป็นสภาพการณ์อันอาจกล่าวได้ว่ามีคล้ายคลึงกับการเกิดสุญญากาศทางอำนาจ (vacuum of power) ประเด็นดังกล่าวมีผลทำให้เพลโต คิดพิจารณาว่าเหมือนกับลูกตุ้มของนาฬิกา คือเมื่อได้แกว่งตัวมาสุดขอบด้านหนึ่งก็จะแกว่งกลับไปยังสุดขอบอีกด้านหนึ่งเสมอ หรือเฉกเช่นถึงคราวการผลัดเปลี่ยนของฤดูกาล มิให้เห็นจากวงจรชีวิตของสัตว์และพืชในธรรมชาติได้ดำเนินไปในลักษณะเดียวกันกับระบอบประชาธิปไตย ภายหลังจากการเสพสุขอยู่กับเสรีภาพจนเปี่ยมล้นแล้ว ถึงคราวกำหนดให้ตัวเองต้องกลับเข้าหาผู้ปกครองผู้มีอำนาจเด็ดขาด เพลโตอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวเอาไว้ว่า ‘ระบอบประชาธิปไตยได้ทำการปกป้องคุ้มครองเสรีภาพ มอบความอิสระให้แก่ความปรารถนาส่วนบุคคลสามารถจินตนาการออกไปได้อย่างไม่มีขอบเขต ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นสถานที่ในอุดมคติ คือแหล่งบ่มเพาะของการให้กำเนิดระบอบทรราชย์...และเราจะเห็นได้ว่าการตกเป็นทาสที่

¹⁴⁶Plato. The Republic : 563b-c.

สมบูรณ์นั้นแบบย่อมเกิดขึ้นมาจากการมีเสรีภาพจนเกินขอบเขตความพอดี¹⁴⁷ (Republic, 2001: 578,564a)

เพลโตวิเคราะห์รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงจากระบอบประชาธิปไตยมาสู่ระบอบทรราชย์ โดยสมบูรณ์แบบว่า มีแหล่งที่มาจากตัวของระบอบประชาธิปไตยเองประกอบขึ้นด้วยชนชั้นสามชนชั้น อันได้แก่ชนชั้นกาฝาก (drones) ได้มีประวัติศาสตร์ถือกำเนิดขึ้นภายใต้ระบอบคณาธิปไตย แต่เมื่ออยู่ภายใต้ระบอบคณาธิปไตยโดนควบคุมจากข้อจำกัดในเรื่องการถือครองทรัพย์สิน ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ ถูกกีดกันไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทและอำนาจในทางการเมือง แต่เมื่อตกมาอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองให้คุณค่าความสำคัญกับเสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งกลายมาเป็นเงื่อนไขในการปลดปล่อย เป็นช่องทางช่วยให้ชนชั้นกาฝากสามารถเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองได้อย่างเต็มรูปแบบ เมื่อเข้ามาในปริภูมิทางการเมืองแล้วก็สามารถพัฒนาตัวเองไปไกลจนถึงขั้นที่มีสมาชิกส่วนหนึ่ง ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำ ผู้ปกครองได้ สำหรับชนชั้นที่สองได้แก่เหล่าคนรวย พ่อค้าและนักธุรกิจ ภายใต้บทบาทหน้าที่ให้การสนับสนุนทางการเงินและทรัพยากรต่างๆแก่ชนชั้นกาฝาก และชนชั้นสุดท้ายคือชนชั้นล่างหรือในฐานะของการเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ปรากฏมีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดมีหน้าที่จัดเป็นชนชั้นที่มีพลังมากที่สุด แต่ก็ง่ายต่อชี้นำและการชักจูงเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มคนเหล่านี้มารวมตัวกันเป็นจำนวนมาก¹⁴⁸

ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยสามารถมองเห็นพัฒนาการในด้านของความขัดแย้ง ได้เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นปกครองและชนชั้นนักธุรกิจฝ่ายหนึ่งกับคนจนชนชั้นล่างอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อเกิดความขัดแย้งกันจนไม่สามารถหาข้อยุติหรือมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับชัยชนะ ขาดอำนาจความชอบธรรมเพื่อกลับไปสถาปนาระบอบประชาธิปไตยหรือคณาธิปไตยขึ้นมา ขณะเดียวกันผู้คนในนครรัฐเองไม่อาจมีความอดทน ต่อสภาวะความเป็นอนาธิปไตยในทางการเมืองอยู่ได้นาน ในที่สุดก็ต้องหาทางออกด้วยการมอบอำนาจด้วยการแต่งตั้งองค์อธิปัตย์ขึ้นมาให้ดำรงตำแหน่งในฐานะเป็นผู้นำทางการเมืองคนใหม่ (champion) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อยุติความขัดแย้งและสลายความเป็นสุญญากาศทางอำนาจ¹⁴⁹ ทำให้การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบการปกครองใหม่ในนามของระบอบทรราชย์ตุ่ก่อนข้างจะ

¹⁴⁷Plato. The Republic : 578, 564a.

¹⁴⁸Plato. The Republic : 564d-565a.

¹⁴⁹Plato. The Republic : 565c.

สงบราบรื่น ดำเนินไปในแบบที่ว่าผู้ใต้ปกครองไม่รู้เนื้อรู้ตัว รวมไปถึงไม่ต้องใช้กำลัง ใช้ความรุนแรงทำการโค่นล้มผู้ปกครองคนเดิมเหมือนอย่างตัวอย่างจากมวลชนของระบอบประชาธิปไตยได้เคยลุกฮือขึ้นชิงอำนาจจากผู้นำของระบอบคอมมิวนิสต์

ความเชื่อมโยงที่ไม่อาจมีความเชื่อมโยงใดๆ มาเทียบเท่าได้

ความเชื่อมโยงของระบอบการปกครองภายใต้ระบอบทรราชย์

ในโลกของการเมืองปฏิเสธไม่ได้ว่า ชีวิตและจิตวิญญาณของผู้ปกครองคือชะตากรรมของผู้ถูกปกครอง เพราะฉะนั้นความประพฤติและสิ่งต่างๆ ที่ผู้ปกครองลงมือกระทำลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อความเกี่ยวพันถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ถูกปกครองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเด็นดังกล่าวนำมาสู่การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบทรราชย์ กล่าวคือในช่วงเริ่มต้นของระบอบผู้นำคนใหม่จะปรากฏตัวในฐานะวีรบุรุษ (champion) เมื่อเริ่มเข้ามานั่งในตำแหน่งใหม่ในช่วงแรกๆ ก็เร่งรีบจัดระเบียบสังคม ออกนโยบายต่างๆ ดูเหมือนเป็นการสร้างผลงานเพื่อเอาใจ หาคะแนนนิยมจากประชาชนคนหนุ่มมากเหมือนดั่งที่เพลโตกล่าวเอาไว้ว่า ‘ผู้นำคนใหม่จัดการกับฆาตกรรมมาขึ้นศาลพิจารณาลงโทษ สังหารพร้อมกับการเนรเทศคนชั่วออกนอกราชอาณาจักร อีกทั้งยังออกปากให้สัญญาว่าจะทำการยกเลิกหนี้สินพร้อมกับกระจายที่ดินทำกินจัดสรรให้กับประชาชนขึ้นมาใหม่ จนได้รับคำยกย่องชื่นชมกลายเป็นวีรบุรุษของประชาชน (champion of the people)’ แต่วีรกรรมของวีรบุรุษทางการเมืองในลักษณะดังที่ได้กล่าวมานั้นได้ถูกทางฝ่ายของเพลโตตั้งข้อสงสัยว่าในเนื้อแท้แล้ว เป็นกุศโลบายที่เสแสร้งแกล้งทำในทางการเมือง¹⁵⁰ และมีการตั้งคำถามต่อไปอีกว่ามีความเป็นไปได้นานแค่ไหนที่ผู้นำคนใหม่จะดำรงตัวเองอยู่ในฐานะวีรบุรุษ โดยสุดท้ายแล้วไม่เปลี่ยนสภาพตัวเองจากมนุษย์ไปเป็นสุนัขป่าหรือทรราชย์

เพลโตให้เหตุผลการเปลี่ยนสภาพของผู้นำจากวีรบุรุษมาเป็นทรราชย์ (tyrant) เมื่อพิจารณาจากแง่มุมในทางการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากการเป็นผู้นำหรือวีรบุรุษของเขาเกิดขึ้นมาจากการใช้ความรุนแรงเข้าทำลายและแย่งชิงอำนาจทรัพย์สินจากผู้ปกครองคนเก่า ขณะเดียวกันยังต้องมีความรู้สึกในแบบต้องหวาดระแวงและระมัดระวังตัว จากการถูกปองร้ายหรืออาจถึงขั้นโดนลอบสังหารจากกลุ่มอำนาจเก่า มีผลทำให้ผู้นำคนใหม่ต้องมีผู้อารักขารักษาความ

¹⁵⁰Plato. The Republic : 566a-e.

ปลอดภัยตามติดตัวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเพื่อการอยู่รอดในเก้าอี้หรือตำแหน่งแห่งอำนาจ บีบบังคับให้ผู้นำคนใหม่มีความจำเป็นต้องจัดเอารูปแบบกลยุทธ์ในทางการปกครองสารพัดชนิดออกมาใช้ เพื่อให้ตัวเองครองอำนาจ อีกทั้งสามารถมองได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้ผู้อยู่ใต้ปกครองมองเห็น อันเป็นสิ่งที่ลงมือกระทำเพื่อเรียกคะแนนเสียง สร้างความนิยมให้แก่ตัวเองไปพร้อมกับการกำจัดศัตรูทางการเมือง

จากประเด็นดังกล่าวเพลโตอธิบายเส้นทางที่ผู้นำการเมืองดำเนินไปสู่การเป็นทรราชย์อย่างเต็มรูปแบบว่า ‘เมื่อผู้นำรู้สึกมีความปลอดภัยจากเหล่าศัตรูที่เขาสามารถขับไล่ออกนอกนครรัฐไปแล้วบางส่วน สามารถหันมาประนีประนอมไปจนถึงกำจัดศัตรูทางการเมืองบางกลุ่มได้แล้ว กุศโลบายประการต่อมาเขาก็จะเริ่มทำสงครามเพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ว่า ยังมีความต้องการผู้นำอยู่อย่างไรก็ตามการที่ทรราชย์อ้างการทำสงคราม หรือมีศัตรูทางการเมืองต้องปราบปรามนั้น ส่งผลให้นครรัฐต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายหมดไปในการต่อสู้กับเหล่าศัตรูของผู้นำ มิหนำซ้ำยังเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อจ้างกองกำลังมาอารักขาให้การคุ้มครองผู้นำเป็นการส่วนตัว ต่อมาเมื่อใช้ทรัพย์สินเงินทองของแผ่นดินหมดลง ผู้นำในแบบทรราชย์ต้องไปดึงเอาเงินทองหรือทรัพย์สินของประชาชนมาเป็นค่าใช้จ่ายแทน ซึ่งเมื่อถึงเวลานั้นความเป็นทรราชย์จะแสดงตัวของมันออกมาอย่างสมบูรณ์แบบ จนกลายมาเป็นที่ถูกเกลียดชังจากประชาชน¹⁵¹ ดังนั้นระบอบการปกครองที่สิ้นสุดลงภายใต้เงื้อมมือของผู้นำ ผู้ปกครองในแบบทรราชย์ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นระบอบการปกครองที่ปราศจากการขึ้นมาจากปัญญาและความรู้ ส่งผลต่อมาทำให้การเมืองหรือระบอบการปกครองเป็นเพียงสิ่งที่ผู้ปกครองใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจและตอบสนองความต้องการส่วนตัว

ทรราชย์นั้นจัดเป็นมนุษย์ผู้มีจิตใจขี้สงสัยและตกอยู่ภายใต้ความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา สภาวะดังกล่าวนำมาถึงการไม่ไว้วางใจต่อประชาชนผู้ใต้การปกครองและผู้คนที่อยู่รายรอบตัวเอง แม้กระทั่งเพื่อนฝูงคนสนิท ผู้เคยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือตัวเขาก้าวขึ้นสู่อำนาจ ก็ไม่วายจะโดนตั้งข้อสงสัยและสุดท้ายโดนปลดออกจากตำแหน่ง เป็นผู้นำนั่งอยู่บนตำแหน่งอย่างโดดเดี่ยวเหมือนกับที่เพลโตบรรยายไว้ว่า ‘ในที่สุดแล้วทรราชย์จะไม่มีผู้ใดอยู่เคียงข้างเขา ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะอยู่ในสถานะของการเป็นศัตรูหรือมหามิตร...ความหวาดระแวงของผู้นำได้ลุกลามขยายตัวกินไปถึงส่วนที่ดีที่สุดของนครรัฐ มีความหมายถึงการทำลายและขับไล่คนดี คนรวย คนที่ฉลาดมีสติปัญญา มีความกล้าหาญ

¹⁵¹Plato. The Republic : 568d-569a.

ออกจากนครรัฐ (หรือผู้คนเหล่านี้สมัครใจนี่เอง) เหตุการณ์ความเป็นไปสามารถเปรียบได้กับการกระทำในแบบตรงข้ามกับนายแพทย์ ในการพยายามรักษาส่วนที่ดีที่สุดของร่างกายคนไข้เอาไว้¹⁵² นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตต่อไปสำหรับบุคคลผู้ได้รับการยกย่องให้เกียรติจากประชาชนว่า เป็นบุคคลผู้ทรงคุณค่าของสังคมการเมือง อาทิ นักปราชญ์ ปัญญาชน กวีและราษฎรอาวุโส ถึงแม้ว่าผู้คนมีชื่อเสียงเหล่านี้จะมีความรู้สึก ความคิด เกิดทัศนคติในแบบไม่พอใจกับระบอบการปกครอง ที่ปรากฏมีขึ้นมาก่อนระบอบทรราชย์ แต่ก็ไม่ถึงขั้นเดือดเนื้อร้อนใจ มีชีวิตต้องระหกระเหินทำการอพยพออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของตัวเองไปอาศัยอยู่ในต่างแดน

ระบอบทรราชย์จึงถูกเพลโตจัดอันดับให้เป็นระบอบการปกครองนอกจากจะมีความเลวร้ายที่สุดแล้วยังเป็นระบอบการปกครองมีความเสื่อมที่สุด ภาพลักษณ์ด้านลบ ด้านมืดของระบอบการปกครองเกิดมาจากผู้ปกครองมีอยากความปรารถนา โดยไม่มีที่สิ้นสุดเข้าครอบงำอย่างสมบูรณ์แบบการที่จิตวิญญาณของผู้ปกครองต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของความอยากปรารถนา บงการให้เขาทำลายทุกสิ่งทุกอย่างของสังคมการเมือง ทางฝ่ายผู้ปกครองเองก็ไม่เกิดความอาทรหรือเดือดเนื้อร้อนใจ ในลักษณะของการเกิดความสำนึกรับผิดชอบกับหายนะทางการเมืองที่ตัวเองได้เป็นผู้สร้างและลงมือกระทำลงไป นอกจากนี้ระบอบทรราชย์ยังได้สะท้อนให้เรามองเห็นถึงความป่วยไข้ของสังคมการเมืองดำเนินอยู่ในลักษณะที่ว่า ‘ระบอบทรราชย์คือความเสื่อมอันได้ถอยห่างออกจากหลักการปกครองที่ชาวกรีกโบราณยึดถือปฏิบัติอยู่ อันได้แก่เรื่องของความเสมอภาคและเสรีภาพ นับเป็นคุณสมบัติสำคัญของทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง’¹⁵³ (Patocka, 2002:82) นอกจากนี้ผลลัพธ์เนื่องมาจากผู้ปกครองไม่อาจรักษาหลักการทางการเมือง สร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นมา มีผลทำให้ราษฎรพลเมืองและชุมชนการเมืองตกอยู่ภายใต้การปกครองที่บังคับกดขี่ ประชาชนทั่วไปต้องอยู่ในฐานะของการเป็นข้าทาสรับใช้ของผู้ปกครอง ขณะเดียวกันทางผู้ปกครองหรือทรราชย์เองก็มีสถานะไม่แตกต่างไปจากประชาชนที่เขาปกครอง เป็นมนุษย์ผู้ต้องสูญเสียเสรีภาพไปให้แก่ความปรารถนา ความอยากอันไม่มีที่สิ้นสุด ดำเนินอยู่อย่างไร้ทิศทางของตัวเอง

เพลโตยังได้อธิบายคุณสมบัติของความเป็นทรราชย์ นำมาเชื่อมโยงกับเรื่องของความรัก (love) มีผลปรากฏออกมาว่าทรราชย์กลับกลายเป็นมนุษย์ประเภทไม่สามารถรู้ว่าตัวเองนั้นมีความ

¹⁵²Plato. The Republic : 568b-c.

* ศาสตราจารย์ลิโอ สเตร้าส์ขนานนามทรราชย์ว่าเป็น ‘Eros’ ที่ได้กลับชาติมาเกิด

¹⁵³Patocka. Op, cit.,p.82.

ต้องการหรือมุ่งแสวงหาสิ่งใด สภาพการณ์ก่อนหน้าระบอบทรราชย์จะอุบัติขึ้นมา ภาพลักษณ์ของจิตวิญญาณผู้ปกครองในระบอบอภิชนาธิปไตยตกอยู่ภายใต้ความรัก มุ่งไปสู่การแสวงหาในเรื่องคุณธรรม และความรู้ในเรื่องความยุติธรรม ต่อมาเกิดเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบพลาธิปไตยถึงแม้ว่าจะมีความเสื่อมเกิดขึ้นมา แต่ตัวผู้นำของระบอบการปกครองยังคงความเป็นจิตวิญญาณซึ่งมีความรัก มีการแสวงหาในเรื่องของชื่อเสียง เกียรติยศและความกล้าหาญเพื่อให้สังคมยกย่องสรรเสริญ ขณะที่ระบอบคณาธิปไตยผู้ปกครองยังคงเป็นเจ้าของจิตวิญญาณ ได้มีการแยกแยะระหว่างความอยากปรารถนาที่จำเป็นออกจากความอยากปรารถนาที่ไม่จำเป็นหรือความฟุ่มเฟือย สังเกตเห็นได้จากตัวของผู้นำยังคงมีความรักมีความห่วงใยในทรัพย์สินสมบัติไปพร้อมๆกับการแสวงหาความร่ำรวยมั่งคั่ง ส่วนระบอบประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการแสวงหาเสรีภาพ มุ่งไปสู่ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ แต่จิตวิญญาณของมนุษย์เมื่อได้ถึงแก่ความเสื่อมอย่างถึงที่สุด โดยความเสื่อมนั้นได้ทำให้ระบอบการปกครองเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบทรราชย์ กลับกลายมาเป็นการตกอยู่ภายใต้การรักตัวเอง (love itself) จิตวิญญาณมีความรุนแรงเข้มข้นและมีเดบอด มีความต้องการ ความปรารถนาในการครอบครองเป็นเจ้าของในทุกสิ่งทุกอย่าง มีอาเจียดติดหรือพึงพอใจอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน

นอกจากนี้จิตวิญญาณของผู้นำที่เป็นทรราชย์ไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล (constrained) จากความรู้ สติปัญญาและการมีคุณธรรม มีชื่อเสียงเกียรติยศ ความกล้าหาญ ทรัพย์สินเงินทองและเสรีภาพ อันเป็นสิ่งที่เคยกำหนดคุณลักษณะและคุณสมบัติของระบอบการปกครอง จิตวิญญาณของผู้นำที่มีมาก่อนหน้าระบอบทรราชย์จะอุบัติขึ้นมา แต่พอตกมาอยู่ในมือของผู้นำแบบทรราชย์ได้ถูกเพลโตกล่าวเตือนเอาไว้ว่า จิตวิญญาณอันถูกความอยากปรารถนาครอบงำมีความพร้อมที่จะลงมือกระทำทุกวิถีทางเพื่อตอบสนองความปรารถนา (desire) เพื่อจะให้ได้มาถึงสิ่งที่ตัวเองต้องการ ไปไกลจนถึงขั้นที่ว่าสามารถลงมือทำลายแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอนของตัวเอง จนกระทั่งถึงการลงมือฆ่าพ่อแม่บุคคลผู้ให้กำเนิดตัวเองได้ (parricide)¹⁵⁴

เพลโตนั้นมีความตระหนักว่าจิตวิญญาณของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เป็นความอยากปรารถนา ได้แสดงออกมาเพื่อสนองความต้องการทางร่างกาย ทรัพย์สินและเรื่องในทางกามารมณ์ อันเปรียบเสมือนกับสัตว์ป่าที่มีนิสัยดุร้าย ป่าเถื่อน ไร้ระเบียบแบบแผน ที่ตัวมันเองต้องได้รับการฝึกฝนอบรม มีการควบคุมจากจิตวิญญาณในส่วนที่มีความสูงส่งกว่า มีระเบียบแบบแผนกว่า อันได้แก่จิตวิญญาณในส่วนที่เป็นปัญญาและเหตุผลด้วยเหตุผลที่เพลโตยกขึ้นมาอ้างว่า ‘หากเราไม่

¹⁵⁴Plao. The Republic : 569c.

เผ่าระมัดระวังให้ส่วนจิตวิญญาณ ที่เป็นเหตุผลเผ่าคอยควบคุมดูแลจิตวิญญาณในส่วนซึ่งเต็มไปด้วย ความอยากปรารถนาอันไม่มีขีดจำกัด อันปรากฏอยู่ในจิตวิญญาณของทรราชย์เอาไว้แล้ว บุคคลผู้ที่เป็นเจ้าของจิตวิญญาณดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ไปจนถึงเหล่าเทพเจ้าทั้งหลาย ก็สามารถลงมือกระทำเรื่องราวทุกอย่างได้ในแบบที่มนุษย์ทั่วไปคาดคิดไม่ถึง คือตั้งแต่การมีเพศสัมพันธ์กับมารดาของตัวเอง ไปจนถึงความพร้อมในการลงมือประกอบอาชีพการงานทุกประเภท¹⁵⁵

จิตวิญญาณซึ่งส่งผลทำให้ทรราชย์เป็นผู้ปกครองมีความเสื่อมมากที่สุด คือจิตวิญญาณและความประพฤติที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมจากระเบียบกฎเกณฑ์ใดๆ ทั้งในเชิงจารีต ศีลธรรม คุณธรรม และกฎหมายของสังคมการเมืองนั้นๆ ขณะที่จิตวิญญาณซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการครอบงำของ ความอยากปรารถนา (desire) เป็นไปเพื่อสนองความพึงพอใจของตัวเอง (self-satisfaction) อยู่ตลอดเวลา นั้น มีผลทำให้ทรราชย์เป็นบุคคลผู้ไม่สามารถจะมีชีวิตได้สัมผัสกับการมีอิสระภาพอย่าง แท้จริงได้เลย นอกจากนี้แล้วความอยากปรารถนาก็เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งที่ตัวเองมีความต้องการ เป็นการทำส่วนตัวเท่านั้น (private life) โดยไม่มีการแผ่แผ่ในแบบคิดขยายออกไปสู่สาธารณะชนแต่ อยางไร (public sphere) ทางด้านเพลโตได้วิเคราะห์จิตวิญญาณอันอัดแน่นไปด้วยอยากความ ปรารถนาของผู้เฝ้าในแบบทรราชย์เอาไว้ว่า ‘เมื่อมองลึกลงไปยังจิตวิญญาณของผู้ที่เป็นทรราชย์ จะ มองเห็นว่าเต็มไปด้วยความอยากปรารถนาอันนับไม่ถ้วนได้ซ่อนตัวเงียบไว้ รอคอยการกระตุ้นแค่เพียง เล็กน้อยก็จะถึงเวลาปลดปล่อยตัวมันเอง เนื่องจากก่อนหน้าความอยากปรารถนาเหล่านี้ถูกควบคุม เอาไว้ด้วยการเคารพเชื่อฟังกฎหมายภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ในระบอบดังกล่าวการปลดปล่อย ตัวเองของความอยากปรารถนากระทำได้ก็แต่เพียงในความฝันหรือผ่านจินตนาการเท่านั้น แต่เมื่อ ได้มาสัมผัสอยู่กับทรราชย์สิ่งที่น่ารังเกียจเหล่านี้ ได้ถูกปลุกขึ้นมาให้บังเกิดขึ้นในชีวิตจริงทั้งใน เวลากลางวันและกลางคืน ทำให้ชีวิตของทรราชย์ต้องหมกมุ่นคลุกคลีอยู่กับมันทั้งในยามหลับและ ยามตื่น’¹⁵⁶ และเมื่อใดก็ตามที่ความอยากปรารถนาได้ขยายขอบเขตและอิทธิพลของมันไปถึงความต้องการ ที่จะปกครองทั้งมนุษย์และพระเจ้า¹⁵⁷ แต่ผลลัพธ์กลับสิ้นสุดลงที่ไม่สามารถไขว่คว้าสิ่งใดได้เลย เพลโต

¹⁵⁵Plato. The Republic : 571c-d.

¹⁵⁶Plato. The Republic : 575a.

¹⁵⁷ประเด็นดังกล่าวศาสตราจารย์ลิโอ สเตราส์ ได้ยกตัวอย่างบทสนทนาของเซโนฟอน (Xenophon) ระหว่างตัวละครชื่อ Hiero กับ Simonides โดยฝ่ายแรกเป็นตัวแทนของผู้เฝ้าที่เป็นทรราชย์ ส่วนฝ่ายหลังในฐานะกวีหรือสามัญชน (private man) เพื่อจะพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนว่าชีวิตของฝ่าย ใดมีความสุขและมีสติปัญญามากกว่ากัน ในตอนเริ่มต้นของบทสนทนานั้นทาง Simonides ยกเอาคำตัดสินของผู้คนจำนวนมากได้มองเข้ามาในชีวิต ของผู้นำว่าเป็นชีวิตที่มีความสุข น่าอิจฉา เป็นชีวิตที่มนุษย์ทุกคนต้องการอยากสัมผัสและลิ้มลอง แต่ความจริงซึ่งได้ออกมาจากปากของผู้นำ

ได้ยกคำกล่าวของกวีเฮเซียตที่ว่า ‘half is more than a whole’ เพื่อให้มนุษย์รู้จักกับการประมาณตนและความเพียงพอ นับเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่มีความสำคัญของชาวกรีกโบราณ¹⁵⁸ เป็นสิ่งซึ่งได้นำมาสู่ข้อสรุปอันน่าสนใจของเพลโตว่า ‘ชีวิตของกษัตริย์มีความสุขมากกว่าชีวิตของทรราชย์ถึง 729 เท่า’^{159,160}

บทสรุปผลการวิจัยและประเด็นเสนอแนะ

พัฒนาการของความรู้ทางด้านจิตวิญญาณของชาวกรีกโบราณ มีกำเนิดอย่างชัดเจนในวรรณกรรมเชิงมหากาพย์ของกวีโฮเมอร์ แต่ยังเป็นการอธิบายและมีความหมายในเชิงกายภาพ ตัวจิตวิญญาณเปรียบเสมือนกับการมีชีวิตผ่านทางลมหายใจ ความรู้ทางจิตวิญญาณได้มีการพัฒนาเป็นรูปแบบของการฝึกปฏิบัติ (practice) ภายใต้ความคิดทางปรัชญาของไพธาโกรัส เกิดการรู้จักควบคุมตนเองเพื่อเป้าหมายทางจิตวิญญาณ อาจตีความได้ว่าจิตวิญญาณตกอยู่ในสถานะของการเป็นเป้าหมายของการที่มนุษย์จะมีชีวิตที่ดี หรือปฏิบัติตัวเพื่อให้ได้มาถึงชีวิตที่ดี

อย่าง Hiero กลับเป็นเรื่องราวที่ตรงกันข้าม โดย Hiero ได้พรรณาสีชีวิตในแบบไม่สามารถมีความสุข เป็นชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ ไร้ซึ่งเสรีภาพ ความรักแถมยังเกิดอันตรายจากการเป็นทรราชย์ให้คู่สนทนา Simonides พังว่าตัวเขาเองไม่สามารถจะเดินทางไปดูหรือชื่นชมกับสิ่งที่ตัวเองต้องการ เพราะไม่มีความปลอดภัยสำหรับผู้มาในการเดินทางออกไปจากนครรัฐหรือออกมานอกพระราชวังของตัวเอง เพราะศัตรูจะไม่มาปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าแต่กลับแอบซ่อนอยู่ทุกหนแห่ง ต้องเผชิญหน้ากับความกลัวในแบบที่ต้องอยู่คนเดียวและท่ามกลางฝูงชน ในส่วนประเด็นดังกล่าวทางเพลโตเองได้กล่าวถึงชีวิตของทรราชย์ว่ามีสภาพอันไม่แตกต่างไปจากนักโทษที่โดนจองจำ เนื่องจากไม่กล้าเดินทางออกไปจากดินแดนของตัวเอง (Republic, 2001:576b) Hiero ยังได้อธิบายถึงชีวิตของผู้มาที่เป็นทรราชย์ต่อไปว่า ได้ยินแต่คำพูดในลักษณะของการสรรเสริญเยินยอ เต็มไปด้วยถ้อยคำประจบประแจง จากผู้ใกล้ชิดและต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากเขา ดำเนินอยู่ในลักษณะไม่มีใครกล้าพูดความจริงกับผู้นำ ในขณะที่ตัวเขาก็ต้องระมัดระวังในเรื่องอาหารการกิน เพราะกลัวจะถูกฝ่ายศัตรู ฝ่ายตรงกันข้ามวางยาพิษลงไปในอาหาร ไม่มีมิตรภาพและความเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นระหว่างพ่อ-แม่-ลูก, พี่น้อง, สามีภรรยาและระหว่างเพื่อนฝูง แต่จะเต็มไปด้วยเรื่องของปิตุฆาต พ่อฆ่าลูก พี่ฆ่าน้องหรือแม่ฆ่าน้องก็ลงมือฆ่าที่ ฝ่ายเพื่อนหักหลังเพื่อนและแอบเป็นขี้กับภรรยาของเพื่อน (โปรดดู Leo Strauss, On Tyranny.(The Free Press of Glencoe: London, 1963),.pp.45-55.

¹⁵⁸Plato. The Republic : 466c.

¹⁵⁹ตัวเลขดังกล่าวนักวิชาการด้านคลาสสิกโรบิน วอเตอร์ฟิลด์ (Robin Waterfield) อธิบายเอาไว้ในบันทึก (notes) ว่ามีที่มาจาก การแบ่งระบอบการปกครองออกเป็นสองชุด อันได้แก่ (กษัตริย์ x อภิชนาธิบดี x คณาธิปไตย) x (คณาธิปไตย x ประชาธิปไตย x ทรราชย์) โดยใช้เลขสามตามทฤษฎีคณิตศาสตร์ในแบบไพทาโกเรียน (Pythagoreans) ซึ่งทางเพลโตได้รับอิทธิพลมา นับเป็นตัวเลขที่มีความสมบูรณ์สุด เมื่อนำมันมาใส่แทนที่ระบอบการปกครองแต่ละระบอบ เราก็จะได้ค่าออกมาเป็นตัวเลขเท่ากับ $729 = 27 \times 27 (3 \times 3 \times 3) \times (3 \times 3 \times 3)$ (โปรดดูรายละเอียดได้ใน Robin Waterfield, Republic (Oxford: oxford University Press, 1998),.p.307. นอกจากนี้ในบทสนทนาอย่าง The Statesman เพลโต อธิบายถึงระบอบทรราชย์ว่าเป็นระบอบการปกครองที่มีความเลวร้ายที่สุด เนื่องจากการปกครองของทรราชย์ไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบและจารีตประเพณี แต่ถูกปกครองและครอบงำจากกิเลสตัณหา (passion) และความเบาปัญญา (ignorance) (Plato. Statesman, 2002:301c)

¹⁶⁰Plato. The Republic : 587e.

แนวคิดทางจิตวิญญาณในฐานะของคุณธรรม (virtue/arete) ที่แสดงออกถึงความเป็นเลิศของมนุษย์เกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดปรัชญาการเมือง ผ่านทางนักปรัชญาการเมืองโสเครตีส โสเครตีสเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของจิตวิญญาณเป็นเรื่องของการปกครองตัวเอง ผ่านมาทางคิพจน์ ‘จงรู้จักตนเอง’ (know thyself) และ ‘การหมั่นตรวจสอบตนเอง’ (the unexamined life is not worth living) สำหรับโสเครตีสบุคคลที่รู้จักตนเอง คือบุคคลที่สามารถดูแล ปกครองและควบคุมจิตวิญญาณของตนเอง และคุณธรรมก็จะเป็นสิ่งที่เกิดตามมา และสำหรับโสเครตีสคุณธรรมที่เกิดขึ้นจากจิตวิญญาณ คือการมีชีวิตในทางปัญญา (philosophy as a way of (good) life)

ต่อมาเพลโตลูกศิษย์คนสำคัญของโสเครตีส ได้รับอิทธิพลรูปแบบการมีชีวิตทางปรัชญาและการแสวงหาความรู้ผ่านการควบคุมและดูแลจิตวิญญาณ เพลโตนำเอาสิ่งที่โสเครตีสลงมือปฏิบัติมาเปลี่ยนเป็นความรู้ ความรู้ทางจิตวิญญาณเป็นความรู้ที่มีความสำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจปรัชญาการเมืองของเพลโต เพลโตแบ่งจิตวิญญาณออกเป็นสามส่วนและเชื่อมโยงจิตวิญญาณเข้ากับกลุ่มคนและสุดท้ายคือรูปแบบการปกครอง เกิดเป็นแนวคิด ‘การเมืองของจิตวิญญาณ’ (politics of soul) โดยทั้งในระดับของบุคคลที่จะต้องรู้จักการปกครอง ควบคุมและดูแลจิตวิญญาณของตนเอง เมื่อปกครองตนเองได้แล้วถึงจะมีความชอบธรรมที่จะไปปกครอง ดูแลจิตวิญญาณของผู้อื่น ที่ไม่อาจปกครอง ควบคุมและดูแลจิตวิญญาณให้เกิดความเป็นระเบียบ ซึ่งในความหมายทางปรัชญาการเมืองของเพลโต จิตวิญญาณที่ถูกปกครองให้เกิดระเบียบนำไปสู่ความยุติธรรม เฉกเช่นเดียวกับจิตวิญญาณในภาพใหญ่หรือขยายใหญ่ คือการสถาปนาระบบการปกครองที่ยุติธรรม ปรากฏในรูปของระบอบราชาธิปไตย ระบอบอภิชนาธิปไตย สำหรับระบอบการปกครองที่ดี ตรงกันข้ามกับระบอบคณาธิปไตย ประชาธิปไตยและระบอบทรราชย์

ผู้วิจัยพิจารณาว่าความรู้ในจิตวิญญาณของเพลโต เป็นความรู้ที่น่าสนใจ มีหลักการและเหตุผล มีที่มาของการเกิดจิตวิญญาณประเภทต่างๆ ขณะเดียวกันการเชื่อมโยงจิตวิญญาณกับรูปแบบการปกครองและการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการปกครองนั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ การวิเคราะห์และคำอธิบายของเพลโต สะท้อนถึงความเป็นจริงทางการเมืองทั้งในระดับของบุคคลและระดับระบอบการปกครอง

ในส่วนประเด็นข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไปหรือสำหรับผู้ที่มีความสนใจ ผู้วิจัยพิจารณาว่า อิทธิพลทางความรู้และความคิดในเรื่องการเมืองของการปกครอง ดูแลและควบคุมจิตวิญญาณ นำไปสู่ระบอบการปกครองตามที่เพลโตได้จัดแบ่งประเภทดีกับไม่ดีออกมานั้น ปฏิเสธ

ไม่ได้ว่าส่งอิทธิพลต่อความคิดของนักปรัชญาการเมืองในรุ่นหลังจากเพลโต ตั้งแต่อริสโตเติล โพลีบิอุส (Polybius) ซีเซโร นักทฤษฎีในยุคคลาสสิก มาจนถึงนักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ช่วงศตวรรษที่สิบแปดหรือในยุคแสงสว่างทางปัญญา (Age of Enlightenment) อย่างมงเตสกีเออ (Montesquieu) และรุสโซ (Rousseau) ล้วนแล้วแต่นำเสนอแนวคิดในเรื่องระบอบการปกครอง ซึ่งเป็นจารีตความคิดทางปรัชญาการเมืองที่ผู้วิจัยพิจารณาว่าสามารถย้อนกลับไปยังความคิดในการแบ่งประเภทของระบอบการปกครองของเพลโต และเป็นความรู้ที่สำคัญของการศึกษาและทำความเข้าใจปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก แต่เป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่าแนวคิดและความรู้ทางด้านจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่ถูกหลงลืมและไม่ได้รับความสนใจ ให้ความสำคัญนำมาศึกษาจากนักรัฐศาสตร์และนักปรัชญาการเมืองมากอย่างที่ควร ดังนั้นการกลับไปทบทวนและนำเอาความรู้ของปรัชญาการเมืองคลาสสิกในเรื่องของจิตวิญญาณ ในฐานะของการเป็นความรู้ทางปรัชญาการเมืองที่มีทั้งความลุ่มลึกและความละเอียดอ่อน จึงน่าจะเป็นทางเลือกและทางออกในการอธิบายและเข้าใจปัญหาการเมืองสมัยใหม่ได้บ้างไม่มากนัก

น้อย

